

EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

2013 M. RUGSĖJO 1 D. – 2013 M. SPALIO 31 D.

**APŽVALGĄ PARENGĖ: LIETUVOS VYRIAUSIOJO
ADMINISTRACINIO TEISMO TEISINĖS ANALIZĖS IR INFORMACIJOS
DEPARTAMENTAS**

EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

(2013 m. rugsėjo 1 d. – 2013 m. spalio 31 d.)

APMOKESTINIMAS	4
2013 m. spalio 22 d. didžiosios kolegijos prejudicinis sprendimas	4
Dėl mokesčių mokėtojo teisės būti išklaustytam užtikrinimo kompetentingai institucijai priimant sprendimą kreiptis pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje į kitų valstybių narių kompetentingas institucijas.....	4
Dėl mokesčių mokėtojo teisės ginčyti su juo susijusią informaciją, gautą iš valstybės narės į kurią kompetentinga institucija kreipėsi dėl pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje	5
2013 m. spalio 24 d. prejudicinis sprendimas	6
Dėl pareigos apskaičiuoti ir mokėti palūkanas už nesavalaikį PVM skirtumo (permokos) įskaitymą (grąžinimą) ir neiškaitymo (negrąžinimo) priežasčių įtakos šiai pareigai	7
2013 m. rugsėjo 26 d. prejudicinis sprendimas	7
Dėl abipusio paslaugų teikimo pripažinimo sandoriu už atlygį apmokestinimo PVM tikslais.....	8
ŽEMĖS ŪKIS	9
2013 m. rugsėjo 12 d. prejudicinis sprendimas	9
Dėl paraišką gauti Europos Sąjungos finansinę paramą pateikusio asmens pripažinimo siekiančiu įgyti paramos schemos tikslams prieštaraujančių pranašumą	10
LAISVĖS, SAUGUMO IR TEISINGUMO ERDVĖ	12
2013 m. rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas	12
Dėl neteisėtai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių teisės būti išklaustiems, sprendžiant jų sulaikymo išsiuntimo tikslu klausimus.....	12
2013 m. spalio 10 d. prejudicinis sprendimas	13
Dėl trečiosios valstybės pilietės, auginančios vaikus, Europos Sąjungos piliečius, teisės gyventi Europos Sąjungos teritorijoje	14
2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas	15
Dėl elektroninių pirštų atspaudų paėmimo bei jų išsaugojimo pasuose, kaip tariamo teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugą ribojimo	16
SOCIALINĖ POLITIKA	18
2013 m. spalio 3 d. prejudicinis sprendimas	18
Dėl Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos nuostatų taikymo Valstybinei socialinio draudimo sistemai priklausančiai viešosios teisės įstaigai	19
2013 m. spalio 10 d. prejudicinis sprendimas	20
Dėl valstybės narės, kurios „teisės aktai“ pensininkui, gaunančiam senatvės pensijas keliose valstybėse narėse, buvo taikomi ilgiausią laiką.....	21
KONKURENCIJA	22
2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas	22
Dėl patronuojančios bendrovės atsakomybės už dukterinės bendrovės veiklą – lemiamos įtakos (angl. <i>decisive influence</i>) samprata.....	23
APLINKA	23
2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas	24
Dėl Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalyje įtvirtintos sąvokos „perteklinė emisija“ aiškinimo	25
Dėl nacionalinio teismo teisės mažinti Direktyvoje 2003/87 numatytą baudos dydį.....	26
2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas	26
Dėl Direktyvos 2003/87 10 straipsnio aiškinimo	28
2013 m. spalio 24 d. sprendimas	30
Dėl direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę būdų	31
2013 m. spalio 3 d. didžiosios kolegijos sprendimas	32
Dėl SESV 263 straipsnyje įtvirtintos sąvokos „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ aiškinimo	33
Dėl SESV 263 straipsnio 4 pastraipoje įtvirtintos sąvokos „aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję“	34

Teisinės analizės ir informacijos departamentas 2013.09.01–2013.10.31

Dėl teismo pareigos motyvuoti savo sprendimą.....	34
Dėl SESV 263 straipsnio 4 pastraipoje nustatytų priimtumo reikalavimų ir Chartijos 47 straipsnio santykio	35

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir Teisingumo Teismas, ETT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimui ir Vyriausiasis administracinis teismas neprisiima atsakomybės už šių procesinių dokumentų vertimus. Oficialius ir išsamius sprendimų tekstus galite rasti Teisingumo Teismo interneto svetainėje <http://curia.europa.eu> ir Europos Sąjungos teisės interneto svetainėje <http://eur-lex.europa.eu/>.

APMOKESTINIMAS

2013 m. spalio 22 d. didžiosios kolegijos prejudicinis sprendimas byloje *Jiří Sabou* prieš *Finanční ředitelství pro hlavní město Prahu* (C-276/12)

Terminai: Direktyva 77/799¹ – Valstybių narių tarpusavio pagalba tiesioginio apmokestinimo srityje – Keitimasis informacija gavus prašymą – Mokestinė procedūra – Pagrindinės teisės – Prašymą pateikusios valstybės narės ir valstybės narės, į kurią kreipiamasi, pareigų mokesčių mokėtojui apribojimas – Pareigos informuoti mokesčių mokėtoją apie pagalbos prašymą nebuvimas – Pareigos kviesti mokesčių mokėtoją dalyvauti liudytojų apklausoje nebuvimas – Mokesčių mokėtojo teisė ginčyti pasikeistą informaciją – Minimalus pasikeistos informacijos turinys.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
9.9. Mokestinis patikrinimas ir mokestinis tyrimas; 9.10. Kiti iš mokestinių ginčų kylantys klausimai.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas J. Sabou, profesionalaus futbolininko, ir mokesčių administratoriaus ginčas dėl jo 2004 m. apmokestinamųjų pajamų sumos.

Nustatyta, kad 2004 m. pajamų mokesčio deklaracijoje, pateiktoje Čekijos Respublikoje, J. Sabou nurodė patyręs išlaidų keliose valstybėse narėse, bandydamas perkelti savo, kaip futbolininko, veiklą į vieną iš šių valstybių futbolo klubų. Šios išlaidos turėjo sumažinti jo apmokestinamąsias pajamas. Tačiau Čekijos mokesčių administratorius suabejojo šių išlaidų tikrumu ir atliko patikrinimą, per kurį atitinkamų valstybių mokesčių institucijoms buvo pateikti prašymai suteikti informaciją. Jis taip pat kreipėsi pagalbos į Ispanijos, Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės mokesčių administratorius, prašydamas, be kita ko, pateikti atitinkamų futbolo klubų nuomonę. Iš šių institucijų pateiktų atsakymų matyti, kad nė vienas iš klubų, į kuriuos tariamai buvo kreiptasi, nežino nei J. Sabou, nei jo agento. Čekijos mokesčių administratorius taip pat kreipėsi į Vengrijos mokesčių administratorių dėl kelių J. Sabou pateiktų sąskaitų faktūrų, susijusių su Vengrijoje įsteigtos bendrovės tariamai suteiktomis paslaugomis. Šis administratorius atsakė, kad ši bendrovė yra tik trečiojoje šalyje įsteigtos bendrovės tarpininkė ir tik toje šalyje atliktas patikrinimas leistų gauti patikimus atsakymus. Patikrinimo pabaigoje Čekijos mokesčių administratorius priėmė pranešimą apie papildomą apmokestinimą, kuriame nustatė atitinkamo dydžio J. Sabou mokestinę nepriemoką.

Ginčą dėl tokio mokesčių administratoriaus sprendimo nagrinėjęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę, visų pirma Direktyvą 77/799 ir pagrindinę teisę būti išklaustytam, valstybės narės mokesčių mokėtojas turi teisę būti informuotas apie šios valstybės narės pateiktą pagalbos prašymą kitai valstybei narei dalyvauti formuluojant prašymą, adresuotą valstybei narei, į kurią kreipiamasi, ir dalyvauti šios valstybės narės organizuojamoje liudytojų apklausoje (30 punktas).

Dėl mokesčių mokėtojo teisės būti išklaustytam užtikrinimo kompetentingai institucijai priimant sprendimą kreiptis pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje į kitų valstybių narių kompetentingas institucijas

Vertindamas, ar pagal Direktyvoje 77/799 nustatytą tarpusavio pagalbos sistemą yra numatyta tokia mokesčių mokėtojo teisė, Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad iš Direktyvos 77/799 dviejų

¹ 1977 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 77/799/EEB dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo ir draudimo įmokų apmokestinimo srityje, iš dalies pakeista 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/98/EB.

pirmųjų konstatuojamųjų dalių matyti, kad jos tikslas yra kovoti su tarptautiniu tyčiniu sukčiavimu mokesčių srityje ir mokesčių vengimu ir kad ji buvo priimta siekiant reglamentuoti valstybių narių mokesčių institucijų bendradarbiavimą (32 punktas). Ši Europos Sąjungos teisminė institucija taip pat pažymėjo, kad pagal Direktyvos 77/799 2 straipsnio 1 dalį valstybės narės mokesčių administratorius „gali“ kreiptis į kitos valstybės narės mokesčių administratorių, prašydamas informacijos, kurios negali gauti pats. Sąjungos teisės aktų leidėjas vartodamas žodį „gali“ nurodė, jog nacionaliniai mokesčių administratoriai šiuo klausimu turi teisę ir visiškai neprivalo pateikti tokį prašymą (33 punktas). Tačiau, jei kompetentinga institucija, esant Direktyvos 77/799 2 straipsnyje nustatytoms sąlygoms, pateikia prašymą, valstybė narė, į kurią kreipiamasi, privalo atsakyti į šį prašymą ir, esant reikalui, pateikti visus reikalingus užklausimus pagal šį straipsnį (34 punktas). Iš Direktyvos 77/799 2 straipsnio 2 dalies ir 8 straipsnio išplaukia, kad valstybės, į kurią kreipiamasi, kompetentinga institucija atsako į tokį prašymą pagal nacionalinę teisę ir, visų pirma, savo procesines taisykles (35 punktas). Taigi, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, išnagrinėjus Direktyvą 77/799, kurios tikslas reglamentuoti valstybių narių mokesčių institucijų bendradarbiavimą, matyti, kad ji koordinuoja informacijos perdavimą tarp kompetentingų institucijų, nustatydamą tam tikras pareigas valstybėms narėms, tačiau ja nesuteikiamos konkrečios teisės mokesčių mokėtojui ir, visų pirma, nenumatoma jokia pareiga kompetentingoms institucijoms su juo konsultuotis (36 punktas).

Toliau vertindama, ar vis dėlto iš teisių į gynybą nekyla mokesčių mokėtojo teisė dalyvauti kompetentingoms institucijoms keičiantis informacija, Teisingumo Teismas pastebėjo, kad teisės į gynybą užtikrinimo principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, kurį reikia taikyti, kai administracija ketina priimti aktą asmens nenaudai. Pagal šį principą sprendimo, kuriuo labai paveikiami asmens interesai, adresatui turi būti suteikta galimybė naudingai pateikti savo nuomonę dėl pagrindų, kuriais administracija grindžia savo sprendimą. Ši pareiga valstybių narių administracijoms nustatoma, kai jos priima sprendimus, kuriems taikoma Sąjungos teisė, nors taikytinuose Sąjungos teisės aktuose toks formalumas aiškiai nenumatytas (38 punktas).

Atitinkamai apžvelgiamoje byloje kilo klausimas, ar valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimas prašyti pagalbos iš kitos valstybės narės kompetentingos institucijos ir šios institucijos sprendimas atlikti liudytojų apklausą, siekiant atsakyti į šį prašymą, yra aktai, dėl kurių, atsižvelgiant į jų padarinius mokesčių mokėtojui, šis mokesčių mokėtojas turi būti išklaustas (45 punktas).

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pritarė pozicijai, kad valstybės narės prašymas suteikti informaciją, adresuotas kitos valstybės narės mokesčių administratoriui, nėra aktas, sukeliantis tokia pareiga. Vykdamas mokestinio patikrinimo procedūras reikia atskirti tyrimo etapą, per kurį renkama informacija ir kuriam priskirtinas vieno mokesčių administratoriaus informacijos prašymas iš kito, ir mokesčių administratoriaus ir atitinkamo mokesčių mokėtojo ginčo etapą, kuris prasideda nusiuntus šiam mokesčių mokėtojui pranešimą dėl siūlomo koregavimo (40 punktas). Kai administratorius renka informaciją, apie tai jis neprivalo informuoti mokesčių mokėtojo ir gauti jo nuomonės (41 punktas). Mokesčių administratoriaus pagal Direktyvą 77/799 pateiktas prašymas suteikti informaciją yra informacijos rinkimo procedūros dalis (42 punktas). Jai taip pat priklauso mokesčių administratoriaus, į kurį kreipiamasi, pateiktas atsakymas ir iš anksto pateikti jo užklausimai, įskaitant liudytojų apklausą (43 punktas). Todėl paisant mokesčio mokėtojo teisės į gynybą nereikia, jog jis dalyvautų pateikiant besikreipiančios valstybės narės prašymą suteikti informaciją valstybei narei, į kurią kreipiamasi. Taip pat nereikalaujama, kad mokesčių mokėtojas būtų išklaustas tada, kai valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi, pateikiami užklausimai, galintys apimti liudytojų apklausą, o ne prieš tai, kai ši valstybė narė perduoda informaciją prašymą pateikusiai valstybei narei (44 punktas). Kita vertus, Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad niekas nekliudo valstybei narei išplėsti teisę būti išklaustam kitose tyrimo etapo stadijose, įtraukiant mokesčių mokėtoją į įvairius informacijos rinkimo ir, visų pirma, liudytojų apklausos etapus (45 punktas).

Dėl mokesčių mokėtojo teisės ginčyti su juo susijusią informaciją, gautą iš valstybės narės į kurią kompetentinga institucija kreipėsi dėl pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs nacionalinis teismas taip pat siekė sužinoti, ar Direktyvą 77/799 reikia aiškinti taip, kad, pirma, mokesčių mokėtojas gali ginčyti su juo susijusią informaciją, perduotą prašymą pateikusiai valstybės narės mokesčių administratoriui, ir, antra, jei valstybės narės, į kurią kreipiamasi, mokesčių administratorius perduoda surinktą informaciją, jis turi nurodyti informacijos šaltinius ir jos gavimo būdus (47 punktas).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvoje 77/799 nekalbama apie mokesčių mokėtojo teisę ginčyti perduotos informacijos tikslumą ir nenustatytas joks konkretus reikalavimas dėl perduodamos informacijos turinio (48 punktas). Todėl tik nacionalinėje teisėje turi būti nustatytos atitinkamos taisyklės. Mokesčių mokėtojas gali ginčyti prašymą pateikusios valstybės narės mokesčių administratoriui perduotą informaciją tik pagal atitinkamoje valstybėje narėje taikomas taisykles ir procedūras (49 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė:

Sąjungos teisė, būtent 1977 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvą 77/799/EEB dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo ir draudimo įmokų apmokestinimo srityje, iš dalies pakeistą 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/98/EB, ir pagrindinę teisę būti išklaustam reikia aiškinti taip, kad valstybės narės mokesčių mokėtojas neturi nei teisės būti informuotas apie šios valstybės narės pateiktą pagalbos prašymą kitai valstybei narei, kad, visų pirma, būtų patikrinti šio mokesčių mokėtojo pajamų mokesčio deklaracijoje pateikti duomenys, nei teisės dalyvauti formuluojant prašymą, adresuotą valstybei narei, į kurią kreipiamasi, nei dalyvauti šios valstybės narės organizuojamoje liudytojų apklausoje.

Direktyva 77/799 nereglamentuoja klausimo, kokiomis sąlygomis mokesčių mokėtojas gali ginčyti valstybės narės, į kurią kreipiamasi, perduotos informacijos tikslumą, ir nenustato jokio konkretaus reikalavimo perduodamos informacijos turiniui.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0276:LT:HTML>

**2013 m. spalio 24 d. prejudicinis sprendimas
byloje *Agentia Națională de Administrare Fiscală* prieš *SC Rafinăria Steaua Română SA*
(C-431/12)**

Terminai: Apmokestinimas – Pridėtinės vertės mokestis (toliau – ir PVM) – PVM skirtumo gražinimas įskaitant – Akto dėl įskaitymo panaikinimas – Pareiga už vėlavimą mokėti palūkanas apmokestinamajam asmeniui – PVM direktyva².

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:

8.2. Kiti su mokesčių sumokėjimu, gražinimu ir išieškojimu susiję klausimai; 9.3.7. Kiti su pridėtinės vertės mokesčiu susiję klausimai.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas mokesčių administratoriaus ir *SC Rafinăria Steaua Română SA* (toliau – *Steaua Română*) ginčas dėl prašymo sumokėti palūkanas už pavėluotą pirkimo PVM, kurį privalėjo sumokėti *Steaua Română*, skirtumo gražinimą.

Nustatyta, kad 2007 m. gruodžio mėn. ir 2008 m. sausio mėn. *Steaua Română* PVM deklaracijose buvo nurodytas 3 697 738 Rumunijos lėjų (RON) neigiamas skirtumas, jį mokesčių administratorius sutiko gražinti po patikrinimo. Tačiau po to paties patikrinimo mokesčių administratorius pateikė pranešimą apie mokėtiną mokestį, kuriame ji neteisėtai nustatė *Steaua Română* dvi papildomas mokestines prievoles: sumokėti 19 002 767 RON PVM ir 5 374 404 RON delspinigių. Vėliau ji išleido du aktus, kuriais remdamasi gražino PVM skirtumą įskaitymo būdu, ir taip buvo įvykdytos šios dvi mokestinės prievolės. Tačiau teismams panaikinus šiuos sprendimus, mokesčių administratorius turėjo gražinti *Steaua Română* minėtą 3 697 738 RON sumą, kurią nuo pat pradžių buvo reikalaujama gražinti. *Steaua Română* taip pat pareikalavo sumokėti palūkanas nuo šios sumos, skaičiuojamas nuo nacionalinėje teisėje nustatyto 45 dienų termino, skirto apdoroti PVM deklaracijoms, pabaigos iki minėtos sumos gražinimo. Ji apskaičiavo 1 793 972 RON šių palūkanų. Mokesčių administratorius atsisakė tenkinti šį prašymą, nurodęs, kad palūkanos už vėlavimą nėra mokėtinos už laikotarpį, per kurį galiojo minėti aktai dėl turėto skirtumo įskaitymo mokestinei prievolei padengti.

Ginčui pasiekus apeliacinės instancijos teismą, šis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, ar PVM direktyvos 183 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo draudžiama tai, jog apmokestinamasis asmuo, prašantis gražinti sumokėto pirkimo PVM nuo jo mokėtino

² 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos

PVM skirtumą, negali gauti iš valstybės narės mokesčių administratoriaus nuo šio mokesčių administratoriaus per vėlai gražintos sumos skaičiuojamų palūkanų už vėlavimą už laikotarpį, per kurį galiojo administraciniai aktai, kuriuose buvo atmesta gražinimo galimybė ir kurie vėliau buvo panaikinti teismo sprendimu (18 punktas).

Dėl pareigos apskaičiuoti ir mokėti palūkanas už nesavalaikį PVM skirtumo (permokos) įskaitymą (grąžinimą) ir neįskaitymo (negrąžinimo) priežasčių įtakos šiai pareigai

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad nors PVM direktyvos 183 straipsnyje nenumatoma nei pareiga mokėti palūkanas už gražintą PVM skirtumą, nei data, nuo kurios šios palūkanos turi būti mokamos, tačiau vien ši aplinkybė neleidžia daryti išvados, kad šią nuostatą reikia aiškinti taip, jog valstybių narių nustatytos PVM skirtumo gražinimo tvarkos nekontroliuojamos pagal Sąjungos teisę (19 punktas).

Iš tiesų, nors PVM direktyvos 183 straipsnyje numatyta teisė į PVM skirtumo gražinimą iš esmės kyla iš valstybių narių procesinio savarankiškumo, šis savarankiškumas ribojamas proporcingumo ir veiksmingumo principais (20 punktas). Be to, PVM direktyvos 183 straipsnis, aiškinamas atsižvelgiant į PVM kontekstą ir bendrus šią sritį reglamentuojančius principus, apima specialias taisykles, kurių turi laikytis valstybės narės, įgyvendindamos PVM skirtumo gražinimo teisę. Iš tiesų apmokestinamųjų asmenų teisė atskaityti iš jų mokėtino PVM sumokėtą prekių ir paslaugų pirkimo PVM yra pagrindinis Sąjungos teisės nustatytos bendros PVM sistemos principas. Ši teisė yra sudedamoji PVM sistemos dalis ir iš esmės negali būti ribojama. Ji įgyvendinama nedelsiant visų mokesčių, taikomų pirkimo ūkinėms operacijoms, atžvilgiu (21 punktas).

Taigi, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, PVM skirtumo gražinimo tvarka negali pažeisti PVM sistemos neutralumo principo taip, jog apmokestinamajam asmeniui tektų visa šio mokesčio našta ar jos dalis, o tai visų pirma reiškia, kad skirtumas turi būti sugražintas per protingą laikotarpį (22 punktas). Dėl tų pačių priežasčių, kai apmokestinamajam asmeniui PVM skirtumas gražinamas ne per protingą terminą, pagal PVM sistemos neutralumo principą reikalaujama, kad taip apmokestinamojo asmens patirti finansiniai nuostoliai dėl negalėjimo disponuoti aptariama pinigų suma būtų atlyginti sumokant palūkanas už vėlavimą (23 punktas).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismo priminė, kad iš valstybės biudžeto mokėtinų palūkanų apskaičiavimas, kai atskaitos taškas nėra ta diena, kurią pagal PVM direktyvą paprastai turėjo būti gražintas PVM skirtumas, iš esmės pažeidžia šios direktyvos 183 straipsnio reikalavimus. Taigi iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinėje byloje taikytinuose nacionalinės teisės aktuose iš esmės numatyta, kad palūkanos už vėlavimą skaičiuojamos pasibaigus 45 dienų terminui, skirtam PVM deklaracijoms išnagrinti (24 punktas). Be to, ši Europos Sąjungos teisminė institucija konstatavo, kad apmokestinamojo asmens požiūriu priežastis, dėl kurios PVM skirtumas buvo gražintas pavėluotai, nesvarbi. Šiomis aplinkybėmis iš esmės nesiskiria pavėluotas gražinimas dėl prašymo administracinio nagrinėjimo praleidus terminą ir pavėluotas gražinimas dėl administracinių aktų, kuriuose buvo atmesta gražinimo galimybė ir kurie vėliau buvo panaikinti teismo sprendimu (25 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (dešimtoji kolegija) nusprendė:

2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 183 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo draudžiama tai, jog apmokestinamasis asmuo, kuris prašo gražinti sumokėto pirkimo pridėtinės vertės mokesčio nuo jo mokėtino pridėtinės vertės mokesčio skirtumą, negali gauti iš valstybės narės mokesčių administratoriaus nuo šio mokesčių administratoriaus per vėlai gražintos sumos skaičiuojamų palūkanų už vėlavimą už laikotarpį, per kurį galiojo administraciniai aktai, kuriuose buvo atmesta gražinimo galimybė ir kurie vėliau buvo panaikinti teismo sprendimu.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0431:LT:HTML>

2013 m. rugsėjo 26 d. prejudicinis sprendimas
byloje Serebryannay vek EOOD prieš Direktor na Direksia „Obzhalvane i upravlenie na izpalnenieto“ – Varna pri Tsentralno upravlenie na Natsionalna agentsia za prihodite
(C-283/12)

Terminai: PVM – Direktyva 2006/112³ (toliau – ir PVM direktyva) – 2 straipsnio 1 dalies c punktas, 26, 62 ir 63 straipsniai – Apmokestinimo momentas – Abipusis paslaugų teikimas – Sandoriai už atlygį – Sandorio apmokestinamoji vertė, kai atlygį sudaro paslaugos – Fizinio asmens atliekamas teisės naudoti ir nuomoti tretiesiems asmenims nekilnojamąjį turtą perdavimas bendrovei mainais už šios teikiamas to turto pagerinimo ir apstatymo paslaugas.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
9.3.5. Pridėtinės vertės mokesčio atskaita.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Pagrindinėje byloje buvo sprendžiamas *Serebryannay vek EOOD* (toliau – *Serebryannay vek*) ir mokesčių administratoriaus ginčas dėl pranešimo apie mokesčio perskaičiavimą, kuriame *Serebryannay vek* nurodyta sumokėti pridėtinės vertės mokesť (toliau – PVM) už 2010 m. liepos mėn.

Nustatyta, kad *Serebryannay vek* yra pagal Bulgarijos teisę įsteigta ribotos atsakomybės vieno dalininko bendrovė, priklausanti B. V. Bodzuliak, kuris yra ir šios bendrovės vadovas. Pagal prekybos registro duomenis ši bendrovė atlieka, be kita ko, nekilnojamojo turto nuomos, turizmo ir viešbučių paslaugų teikimo veiklą. 2009 m. birželio mėn. B. V. Bodzuliak asmeniškai nusipirko butą, esantį apartamentų viešbutyje Varnoje. Jis taip pat įsigijo kitą butą tame pačiame mieste. Šie butai deklaruojami kaip bendros nuosavybės teise priklausantys B. V. Bodzuliak ir jo sutuoktinei (toliau – savininkai). 2009 m. balandžio 8 d. B. V. Bodzuliak savo vardu sudarė dvi tokio paties turinio sutartis su *Serebryannay vek*, pagal kurias suteikė jai „uzufukto teisę“ į jam priklausantį nekilnojamąjį turtą su daline apdaila, būtent į minėtus du butus penkeriems metams su galimybe šį terminą pratęsti. Buvo numatyta, kad *Serebryannay vek* tuos butus išnuomos tretiesiems asmenims. Pagal šias sutartis *Serebryannay vek* per jų galiojimo laiką neturi mokėti nuomos mokesčio savininkams. Tačiau ji įsipareigojo savo vardu, sąskaita ir nuožiūra atlikti remonto ir montavimo darbus, siekiant galutinai įrengti butus ir parengti juos eksploatuoti, kad jie galėtų būti naudojami, be kita ko, nupirkti ir sudėti grindis, apstatyti butus baldais, juos dekoruoti, įrengti santechniką. Sutartyse numatyta, kad pasibaigus šioms sutartims savininkai atgaus šiuos butus su juose esančiais įrengimais.

Mokesčių administratoriaus atlikęs mokesstinį patikrinimą ir nustatė, kad įvyko paslaugų mainai, t. y. butų remonto ir apstatymo paslaugų, kurias teikė *Serebryannay vek*, ir nuomos paslaugų, kurias teikė savininkai. Atitinkamai mokesčių administratorius manė, kad *Serebryannay vek* vėliausiai 2010 m. liepos 5 d. turėjo išrašyti sąskaitą faktūrą, susijusią su jos suteiktomis remonto ir apstatymo paslaugomis. Be to, kadangi sandoriai buvo vykdomi tarp susijusių asmenų, buvo laikoma, kad *Serebryannay vek* suteiktų paslaugų apmokestinamoji vertė turi būti minėtų prekių ir paslaugų atviros rinkos kaina.

Ginčui dėl tokio mokesčių administratoriaus sprendimo pasiekus teismą, šis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, ar PVM direktyvos 2 straipsnio 1 dalies c punktas turi būti aiškinamas taip, kad buto remonto ir apstatymo paslaugų teikimas turi būti laikomas įvykdytu už atlygį, kai pagal su šio buto savininku sudarytą sutartį šių paslaugų teikėjas, pirma, įsipareigoja suteikti šias paslaugas savo sąskaita ir, antra, įgyja teisę disponuoti šiuo butu, kad galėtų jį naudoti savo ekonominei veiklai per šios sutarties galiojimo laiką, ir neprivalo mokėti nuomos mokesčio, o savininkas pasibaigus tos sutarties galiojimui atgauna įrengtą butą (36 punktas).

Dėl abipusio paslaugų teikimo pripažinimo sandoriu už atlygį apmokestinimo PVM tikslais

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, jog, tam, kad sandorį būtų galima kvalifikuoti kaip atlygintą, reikia tik tiesioginio ryšio tarp prekių tiekimo ar paslaugų teikimo ir apmokestinamojo asmens realiai gauto atlygio. Toks tiesioginis ryšys nustatomas, jei tarp paslaugos teikėjo ir gavėjo egzistuoja teisinis ryšys, kuriuo remiantis abipusiai pasikeičiama paslaugomis, ir paslaugos teikėjo gautas atlygis yra realus atlygis už gavėjui suteiktą paslaugą (37 punktas). Antra, atlygis už prekių tiekimą gali būti paslaugų teikimas ir jį galima laikyti apmokestinamąja verte, kaip jį suprantama pagal PVM direktyvos 73 straipsnį, su sąlyga, kad yra prekių tiekimo ir paslaugų teikimo tiesioginis ryšys ir kad suteiktų paslaugų vertė galima išreikšti pinigais (Tas pats taikytina, ir kai paslauga teikiama mainais už kitą paslaugą, jei įgyvendintos šios sąlygos (38 punktas). Galiausiai, mainų sutartys,

³ 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos

kuriose iš esmės numatytas atlygis natūra, ir sandoriai, už kuriuos numatytas piniginis atlygis, yra ekonominiu ir komerciniu požiūriu vienodos situacijos (39 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad, kai pagal su buto savininku sudarytą sutartį šio buto remonto ir apstatymo paslaugų teikėjas, pirma, įsipareigoja suteikti šias paslaugas savo sąskaita ir, antra, įgyja teisę disponuoti šiuo butu, kad galėtų jį naudoti savo ekonominei veiklai per šios sutarties galiojimo laiką, ir neprivalo mokėti nuomos mokesčio, o savininkas pasibaigus tos sutarties galiojimui atgauna įrengtą butą, šis remonto ir apstatymo paslaugų teikimas patenka į paslaugų teikimo už atlygį kategoriją, kaip tai suprantama pagal PVM direktyvos 2 straipsnio 1 dalies c punktą. Iš tiesų egzistuoja tiesioginis ryšys tarp šių paslaugų teikimo ir šių paslaugų teikėjo mainais realiai gauto atlygio, t. y. teisės disponuoti nagrinėjamu butu savo verslo tikslais per tos sutarties galiojimo laiką (40 punktas). Tai, kad nagrinėjamos paslaugomis buto savininkas galės naudotis tik pasibaigus sutarčiai, šiuo klausimu nieko nekeičia, nes sudarydamos tokią sutartį šios abipusiai saistančios sutarties šalys įsipareigoja viena kitos atžvilgiu atlikti abipusį paslaugų teikimą (41 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (aštuntoji kolegija) nusprendė:

2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 2 straipsnio 1 dalies c punktas turi būti aiškinamas taip, kad buto remonto ir apstatymo paslaugų teikimas turi būti laikomas įvykdytu už atlygį, kai pagal su šio buto savininku sudarytą sutartį šių paslaugų teikėjas, pirma, įsipareigoja suteikti šias paslaugas savo sąskaita ir, antra, įgyja teisę disponuoti šiuo butu, kad galėtų jį naudoti savo ekonominei veiklai per šios sutarties galiojimo laiką, ir neprivalo mokėti nuomos mokesčio, o savininkas pasibaigus tos sutarties galiojimui atgauna įrengtą butą.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0283:LT:HTML>

ŽEMĖS ŪKIS

2013 m. rugsėjo 12 d. prejudicinis sprendimas byloje *Slancheva sila EOOD* prieš *Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond* *„Zemedelie“ Razplashtatelna agentsia* (C-434/12)

Terminai: Bendra žemės ūkio politika – EŽŪFKP – Reglamentas Nr. 65/2011⁴ – Parama kaimo plėtrai – Parama mikroįmonių kūrimui ir plėtrai – „Dirbtinai sukurtų sąlygų“ sąvoka – Piktnaudžiavimas.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
33.2. Bylos dėl paramos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas bendrovės *Slancheva sila EOOD* (toliau – *Slancheva sila*) ir Europos Sąjungos paramą skirstančios institucijos ginčas dėl pastarosios atmesto prašymo Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšomis finansuoti fotovoltinio parko įkūrimo projektą.

Nustatyta, kad 2009 m. gegužės 13 d. *Slancheva sila* pateikė paraišką dėl minėtos finansinės paramos. Prie pateiktos finansinės paramos paraiškos buvo pridėta žemės sklypo, kuriame turi būti įrengta fotovoltinė jėgainė, nuomos sutartis, kurią sudarė *Slancheva sila* ir sklypo savininkai – D. Mitsov ir S. Mitsova, kurie buvo sutuoktiniai. D. Mitsov buvo *Slancheva sila* atstovas, o S. Mitsova – vienintelė šios bendrovės narė ir vadovė. Prie paraiškos taip pat buvo pridėtas *Korina Export EOOD*, kurios vienintelis narys ir vadovas yra D. Mitsov, ir *Slancheva sila* sudarytas dokumentas dėl daiktinės užstatymo teisės pardavimo.

Nagrinėjant pateiktą finansinės paramos paraišką taip pat buvo nustatyta, kad tas žemės sklypas ribojasi su kitais dviem žemės sklypais, dėl kurių pateiktos paraiškos skirti paramą pagal tą pačią programą dviem projektams, tapatiems *Slancheva sila* projektui. Kitų dviejų žemės sklypų savininkai yra

⁴ 2011 m. sausio 27 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 65/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 kontrolės procedūrų įgyvendinimo ir kompleksinio paramos susiejimo įgyvendinimo taisyklės, susijusios su paramos kaimo plėtrai priemonėmis

D. Mitsov ir S. Mitsova. Jų užstatymo teises taip pat pardavė *Korina Export EOOD*. Įgyvendinti tris projektus pavesta vienai ir tai pačiai bendrovei – 3 K AD.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir į tai, kad trijuose fotovoltinės jėgainės projektuose nurodyta ta pati administracijos buveinė, nacionalinė institucija sprendimu atsisakė skirti bendrą finansavimą *Slancheva sila* investiciniam projektui, motyvuodamas tuo, kad buvo nustatytas funkcinis nesavarankiškumas arba dirbtinai sukurtos sąlygos paramai gauti, siekiant įgyti paramos schemos tikslams prieštaraujantį pranašumą. Kitaip tariant, Bulgarijos administracinė institucija atmetė *Slancheva sila* pasiūlytą investicinį projektą, kuriam ši norėjo gauti paramą mikroįmonių kūrimui ir plėtrai siekiant skatinti verslumą ir plėtoti ekonominę struktūrą, motyvuodama tuo, kad ši bendrovė norėjo piktnaudžiaudama gauti paramą pagal EŽŪFKP paramos schemą.

Dėl paraišką gauti Europos Sąjungos finansinę paramą pateikusio asmens pripažinimo siekiančiu įgyti paramos schemos tikslams prieštaraujantį pranašumą

Ginčui pasiekus teismą, šis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, kokios yra Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalies taikymo sąlygos (25 punktas). Ši Reglamento nuostata numato, kad „nepažeidžiant specialiųjų nuostatų, kai nustatoma, kad siekdami įgyti paramos schemos tikslams prieštaraujantį pranašumą, paramos gavėjai dirbtinai sukūrė tokioms išmokoms gauti reikalingas sąlygas, jiems išmokos neskiriamos.“

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad Sąjungos reglamentai negali būti taikomi taip plačiai, jog apimtų ir ūkio subjektų piktnaudžiavimą (27 punktas). Ši teisminė institucija taip pat pastebėjo, kad, kaip buvo matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutarties, *Slancheva sila* investicinis projektas formaliai atitiko paramos gavimo kriterijus, nustatytus mikroįmonių kūrimui ir plėtrai pagal Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės aktus (28 punktas). Todėl siekiant įrodyti potencialaus tokios pagalbos gavėjo piktnaudžiavimą būtina objektyvių aplinkybių, iš kurių matyti, kad, nors taikytinuose teisės aktuose numatytos sąlygos formaliai įvykdytos, juose numatytas tikslas nepasiekta, visuma ir subjektyvus elementas, kurį sudaro siekis gauti naudos pagal Sąjungos teisės aktus, dirbtinai sukuriant jame numatytas sąlygas šiai naudai gauti (29 punktas). Be to, pasak Teisingumo Teismo, šių dviejų elementų buvimą turi nustatyti nacionalinis teismas ir jų įrodymai turi būti pateikti pagal nacionalinę teisę, jeigu tai nekenkia Sąjungos teisės veiksmingumui (30 punktas). Atitinkamai Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalies sąvokos „dirbtinai sukurtos“ sąlygos, reikalingos išmokoms gauti, ir „prieštaraujantis pranašumas“ turi būti aiškinamos atsižvelgiant į šiuos aspektus (31 punktas)..

Dėl objektyvaus elemento Teisingumo Teismas priminė, kad EŽŪFKP paramos kaimo plėtrai schema siekiama visų pirma padėti „įvairinti žemės ūkio veiklą, pereinant prie ne žemės ūkio veiklos, plėtoti ne žemės ūkio sektorius, skatinti užimtumą <...> [ir] investuoti į kaimo vietovių patrauklumo didinimą, kad būtų pakeistos ekonominio ir socialinio nuosmukio bei gyventojų mažėjimo kaime tendencijos“. Konkrečiai, Reglamento Nr. 1698/2005⁵ 52 straipsniu, pagal kurį buvo pateikta paraiška dėl paramos pagrindinėje byloje nagrinėjamam investiciniam projektui, siekiama remti priemones kaimo ekonomikai įvairinti, ir jis apima paramą mikroįmonių kūrimui ir plėtrai siekiant skatinti verslumą ir plėtoti ekonominę struktūrą (33 punktas).

Atsižvelgiant į tai, Bulgarijos nacionalinėje teisėje buvo nustatyti energijos iš atsinaujinančiųjų šaltinių gamybos ir tiekimo investicinių projektų, patenkančių į Reglamento Nr. 1698/2005 52 straipsnyje numatytą priemonių kategoriją, finansavimo EŽŪFKP lėšomis apribojimai. Pavyzdžiui, maksimali finansavimo EŽŪFKP lėšomis suma vienam paramos gavėjui neviršija 200 000 eurų. Be to, finansavimas skiriamas tik elektrinėms, kurių pajėgumas mažesnis negu 1 megavatas arba jam lygus (34 punktas).

Kaip buvo matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutarties, *Slancheva sila* fotovoltinės jėgainės projektui atsisakyta skirti finansavimą EŽŪFKP lėšomis motyvuojant tuo, kad kompetentinga nacionalinė administracinė institucija, atsižvelgusi į pagrindinės bylos aplinkybes, priėjo prie nuomonės, kad ši bendrovė ketino apeiti nacionalinės teisės aktuose nustatytus apribojimus, su trečiaisiais asmenimis, kurie pateikė paraiškas dėl paramos pagal atitinkamą EŽŪFKP paramos schemą skyrimo, sutarusi vieną projektą dirbtinai išskirti į tris smulkesnius projektus (35 punktas). Tačiau, kaip vertino Teisingumo Teismas, vien dėl šios priežasties aplinkybės negalima atmesti galimybes, kad *Slancheva sila* pateiktas investicinis projektas padės pasiekti Reglamente Nr. 1698/2005 numatytus tikslus (36 punktas).

⁵ 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai

Kiek tai susiję su kaltinimu, kad *Slancheva sila* norėjo apeiti apribojimus dėl finansuotųjų projektų dydžio ir maksimalios paramos sumos vienam gavėjui nacionalinis teismas turi įvertinti, ar dėl šio ketinimo negali būti pasiekti Reglamento Nr. 1698/2005 52 straipsnio a dalies ii punkte numatyti tikslai (37 punktas). Šiuo tikslu nacionalinis teismas visų pirma turėtų atsižvelgti į mikroįmonių, kurių steigimą ir plėtrą siekiama užtikrinti Reglamento Nr. 1698/2005 52 straipsnyje numatyta parama, termino apibrėžtį, kuri įtvirtinta 2003 m. gegužės 6 d. Komisijos rekomendacijos 2003/361/EB dėl labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžties priedo 2 straipsnio 3 dalyje (38 punktas).

Antra, kiek tai susiję su subjektyviu elementu, nacionalinis teismas turi nustatyti tikrąjį ginčijamos finansavimo paraiškos turinį ir reikšmę (39 punktas).

Kaip nurodė Teisingumo Teismas, šiuo atveju prie aplinkybių, į kurias minėtas teismas gali atsižvelgti siekdamas nustatyti, kad išmokoms iš EŽŪFKP gauti reikalingos sąlygos sukurtos dirbtinai, priskiriami teisiniai, ekonominiai ir (arba) asmeniniai su atitinkama investicine operacija susijusių asmenų ryšiai (40 punktas). Šis subjektyvus elementas gali būti nustatytas visų pirma įrodžius įvairių paraiškas dėl paramos pagal EŽŪFKP paramos schemą pateikusių investuotojų susitarimą, galintį pasireikšti sąmoningo veiksmų derinimo forma, ypač kai investiciniai projektai yra tapatūs ir kai šiuos projektus sieja geografinis, ekonominis, funkcinis, teisinis ir (arba) asmeninis ryšys (41 punktas). Tačiau Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad negalima atsisakyti finansuoti projekto, kai nagrinėjama investicija gali būti pateisinama kitaip nei paprasta išmoka pagal EŽŪFKP paramos schemą (42 punktas).

Nacionalinis teismas taip pat siekė sužinoti, ar Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalis turi būti aiškinama taip, kad jai, pirma, prieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos atsisakoma išmokėti paramos lėšas pagal ŽŪFKP paramos schemą, jeigu investicinis projektas funkciniu požiūriu nesavarankiškas, ir, antra, nacionalinė teismų praktika, pagal kurią išmokoms gauti reikalingos sąlygos laikomos dirbtinai sukurtomis, kai paraiškas dėl tokių išmokų pateikusius asmenis sieja teisinis ryšys.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, kaip minėta, Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalis taikoma, kai yra du elementai – objektyvus ir subjektyvus. Net jeigu šiuo atžvilgiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatavo, kad yra aplinkybių, susijusių su paraiškas dėl paramos pateikusius asmenis siejančiu teisiniu ryšiu arba su skirtingų konkrečių projektų funkciniu nesavarankiškumu, duodančių pagrindo daryti išvadą, kad išmokoms gauti reikalingos sąlygos pagal Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalį sukurtos dirbtinai, vertinimas vis tiek turi būti atliekamas atsižvelgiant į visas konkrečius atvejo aplinkybes (46 punktas). Pirmiausia nacionalinis teismas turi įsitikinti, kad remiantis visomis objektyviomis pagrindinės bylos aplinkybėmis galima daryti išvadą, jog nagrinėjamiems investiciniams projektams pasirinktais metodais iš esmės siekta gauti išmokas pagal paramos schemą ir gali būti atmestas bet koks kitas pateisinimas, susijęs su minėtos schemos tikslais (47 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nusprendė:

2011 m. sausio 27 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 65/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 kontrolės procedūrų įgyvendinimo ir kompleksinio paramos susiejimo įgyvendinimo taisyklės, susijusios su paramos kaimo plėtrai priemonėmis, 4 straipsnio 8 dalis turi būti aiškinama taip, kad jos taikymo sąlygoms reikalingas objektyvus ir subjektyvus elementas. Kiek tai susiję su pirmuoju elementu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti objektyvias bylos aplinkybes, kuriomis remiantis būtų galima daryti išvadą, kad nebus galima pasiekti Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (ŽŪFKP) paramos schema siekiamo tikslo. Kiek tai susiję su antruoju elementu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti objektyvius įrodymus, kuriais remiantis būtų galima daryti išvadą, kad dirbtinai sukūrus sąlygas, reikalingas išmokoms pagal ŽŪFKP paramos schemą gauti, paraiškos teikėjas išimtinai siekė įgyti šios schemos tikslams prieštaraujantį pranašumą. Šiuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali remtis ne vien tokiais elementais, kaip antai teisiniai, ekonominiai ir (arba) asmeniniai su panašiais investiciniams projektams susijusių asmenų ryšiai, bet ir požymiais, liudijančiais buvus sąmoningo tų asmenų veiksmų derinimo.

Reglamento Nr. 65/2011 4 straipsnio 8 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja draudžiama atmesti prašymą dėl paramos mokėjimo pagal Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (ŽŪFKP) paramos schemą vien todėl, kad investicinis projektas, kuriam prašoma skirti paramą pagal tą schemą, funkciniu požiūriu yra nesavarankiškas arba kad paraiškas dėl tokios paramos pateikusius asmenis sieja teisinis ryšys, neatsižvelgus į kitus objektyvius konkrečios bylos elementus.

LAISVĖS, SAUGUMO IR TEISINGUMO ERDVĖ

2013 m. rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas byloje *M. G., N. R. prieš Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* C-383/13 PPU

Terminai: Vazos, prieglobstis, imigracija ir kitos su laisvu asmenų judėjimu susijusios politikos sritys – Imigracijos politika – Nelegali imigracija ir neteisėtas buvimas – Nelegalių gyventojų repatriacija – Direktyva 2008/115/EB – Neteisėtai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimas – Išsiuntimo procedūra – Sulaikymo priemonė – Sulaikymo pratęsimas – 15 straipsnio 2 ir 6 dalys – Teisė į gynybą – Teisė būti išklausytam – Pažeidimas – Pasekmės.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
3. Užsieniečių teisinė padėtis Lietuvos Respublikoje.

Teisingumo Teismas konstatavo:

2012 m. spalio 24 d. ir lapkričio 11 d. Nyderlandų valdžios institucijos, vykdydamos išsiuntimo procedūrą, sulaikė G. ir R. 2013 m. balandžio 19 d. dėl G. ir 2013 m. balandžio 29 d. dėl R. priimtais sprendimais jų sulaikymas buvo pratęstas ne ilgesniam kaip dvylikos mėnesių laikotarpiui motyvuojant, be kita ko, tuo, kad vykdant išsiuntimo procedūrą suinteresuotieji asmenys nepakankamai bendradarbiauja (16 punktas). Sulaikyti asmenys sprendimą pratęsti sulaikymo laikotarpį apskundė nacionaliniuose teismuose, nurodydami, kad buvo pažeista jų teisė į gynybą, nes prieš priimant pagrindinėse bylose nagrinėjamus sprendimus dėl pratęsimo suinteresuotieji asmenys nebuvo tinkamai išklausyti, kaip reikalaujama pagal nacionalinį įstatymą (17–21 punktai).

Dėl neteisėtai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių teisės būti išklausytiems, sprendžiant jų sulaikymo išsiuntimo tikslu klausimus

Savo prejudiciniais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausė, ar Sąjungos teisė, konkrečiai kalbant Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 ir 6 dalis, reikia aiškinti taip: jeigu per administracinę procedūrą pažeidžiant teisę būti išklausytam priimamas sprendimas pratęsti sulaikymo priemonę, šis sulaikymas turi būti nedelsiant panaikinamas, arba ar nacionalinis teismas, įgaliotas vertinti šio sprendimo dėl pratęsimo teisėtumą, gali tokią priemonę palikti, jei mano, kad palyginus esamus interesus ji atrodo esanti pagrįsta (27 punktas).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Sąjungos teisę teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklausytam, pažeidimas lemia pasibaigus aptariamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant šio pažeidimo procedūroje būtų pasiektas kitas rezultatas (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1990 m. vasario 14 d. Sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją*, C-301/87, Rink. p. I-307, 31 punktą; 2000 m. spalio 5 d. Sprendimo *Vokietija prieš Komisiją*, C-288/96, Rink. p. I-8237, 101 punktą; 2009 m. spalio 1 d. Sprendimo *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware prieš Tarybą*, C-141/08 P, Rink. p. I-9147, 94 punktą ir 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimo *Storck prieš VRDT*, C-96/11 P, 80 punktą) (38 punktas).

Teisingumo Teismas darė išvadą, kad, ne bet kokia klaida įgyvendinant teisę į gynybą per administracinę trečiosios šalies piliečio sulaikymo siekiant jį išsiųsti pratęsimo procedūrą yra šios teisės pažeidimas. Be to, ne bet koks, *inter alia*, teisės būti išklausytam nepaisymas visada lemia, kad priimtas sprendimas yra neteisėtas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 dalies paskutinę pastraipą, ir automatiškai reiškia, kad atitinkamas pilietis turi būti paleistas (39 punktas).

Kad toks neteisėtumas būtų konstatuotas, nacionalinis teismas, manantis, jog nagrinėjamu atveju buvo padaryta teisei į gynybą įtakos turėjusi klaida, privalo patikrinti, ar atsižvelgiant į konkrečias bylos faktines ir teises aplinkybes aptariama administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip dėl to, kad atitinkami trečiųjų šalių piliečiai būtų galėję pateikti įrodymų, dėl kurių būtų nutrauktas jų sulaikymas (40 punktas). Jeigu nebūtų pripažinta tokia nacionalinio teismo diskrecija ir būtų nustatyta, kad bet koks teisės būti išklausytam pažeidimas automatiškai lemia sprendimo dėl sulaikymo pratęsimo ir paties sulaikymo panaikinimą, nors iš tikrųjų toks pažeidimas galėtų neturėti įtakos šiam sprendimui dėl

pratęsimo, o sulaikymas galėtų būti atitinkantis Direktyvos 2008/115 15 straipsnyje nustatytus reikalavimus, galėtų kilti grėsmė šios direktyvos veiksmingumui (41 punktą).

Teisingumo Teismas priminė, kad, viena vertus, remiantis minėtos direktyvos 2 konstatuojamąja dalimi, ja siekiama suformuoti efektyvią išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais, siekiant, kad su grąžintinais asmenimis būtų elgiama žmogiškai ir kad būtų gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas. Be to, pagal tos pačios direktyvos 13 konstatuojamąją dalį priverstinių priemonių taikymas turi aiškiai priklausyti ne tik nuo proporcingumo principo, bet ir nuo veiksmingumo principo laikymosi, atsižvelgiant į priemones, kurių imamasi, ir siekiamus tikslus (42 punktą). Kita vertus, valstybės narės turi teikti pirmenybę neteisėtai šalyje esančio trečiosios šalies piliečio išsiuntimo procedūrai, kaip numatyta pagal Direktyvoje 2008/115 įtvirtintą sistemą (šiuo klausimu žr. 2011 m. gruodžio 6 d. Sprendimo *Achughbaban*, C-329/11, dar nepaskelbto Rinkinyje, 38 punktą) (43 punktą).

Nacionalinis teismas, atlikdamas tariamo teisės būti išklaustyta pažeidimo per administracinę sprendimo dėl sulaikymo pratęsimo, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 6 dalį, procedūros kontrolę, turi, atsižvelgdamas į kiekvieno konkretaus atvejo faktines ir teises aplinkybes, patikrinti, ar dėl procedūros pažeidimų asmenys, kurie jais remiasi, iš tikrųjų prarado galimybę geriau apginti savo teises – t. y. kad ši administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip (44 punktą).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendė:

Sąjungos teisė, konkrečiai kalbant, 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 15 straipsnio 2 ir 6 dalys, turi būti aiškinama taip, kad tais atvejais, kai sprendimas pratęsti sulaikymo priemonę buvo priimtas per administracinę procedūrą pažeidžiant teisę būti išklaustyta, nacionalinis teismas, įgaliotas įvertinti šio sprendimo teisėtumą, gali panaikinti sulaikymo priemonę tik jeigu atsižvelgęs į visas kiekvieno konkretaus atvejo faktines ir teises aplinkybes nusprendžia, kad dėl šio pažeidimo asmuo, kuris juo remiasi, iš tikrųjų prarado galimybę geriau apginti savo teises – t. y. kad ši administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62013CJ0383:LT:HTML>

2013 m. spalio 10 d. prejudicinis sprendimas byloje *Adzo Domenyo Alokpa, Jarel Moudoulou, Eja Moudoulou prieš Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration* (C-86/12)

Terminai: Sąjungos pilietybė – SESV 20 ir 21 straipsniai – Direktyva 2004/38/EB – Trečiosios valstybės piliečio, tiesioginio aukštutinės linijos mažamečio Sąjungos piliečio giminaičio, teisė gyventi šalyje – Sąjungos piliečiai, gimę ne savo pilietybės valstybėje narėje, ir nepasinaudoję savo teise laisvai judėti – Pagrindinės teisės.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
3. Užsieniečių teisinė padėtis Lietuvos Respublikoje.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Togo pilietei A. D. Alokpa Liuksemburgo valdžios institucijos suteikė pakantumo statusą (statut *de tolérance*) iki 2008 m. gruodžio 31 d., todėl, kad 2008 m. rugpjūčio 17 d. ji Liuksemburge pagimdė dvynius, kuriems dėl priešlaikinio gimimo buvo reikalinga medicininė pagalba. Registruodamas vaikų gimimą M. Moudoulou, Prancūzijos pilietis, pripažino A. D. Alokpa vaikų tėvystę. Jiems suteikta Prancūzijos pilietybė. 2010 m. gegužės 6 d. A. D. Alokpa pateikė prašymą išduoti jai leidimą gyventi šalyje. Šis prašymas valdžios institucijų buvo atmestas, motyvuojant tuo, kad pirma, Sąjungos piliečio šeimos narių teisė gyventi šalyje taikoma tik šio piliečio išlaikomiems tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams, tačiau A. D. Alokpa šios sąlygos netenkina. Antra, A. D. Alokpa vaikai netenkina Įstatymo dėl laisvo judėjimo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų sąlygų – jie nepasinaudojo savo teise laisvai judėti (12–16 punktai). Šis sprendimas buvo ginčijamas teismine tvarka, kurios metu nacionalinis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą (17–19 punktai).

Dėl trečiosios valstybės pilietės, auginančios vaikus, Europos Sąjungos piliečius, teisės gyventi Europos Sąjungos teritorijoje

Nacionalinis teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar tokioje situacijoje, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, SESV 20 ir 21 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jais valstybei narei draudžiama atsisakyti leisti trečiosios valstybės piliečiui, vienam išlaikančiam mažamečius vaikus, Sąjungos piliečius, gyventi jos teritorijoje, kai vaikai gyvena kartu su juo šioje valstybėje narėje nuo pat gimimo, tačiau neturi jos pilietybės ir niekada nepasinaudojo savo teise laisvai judėti (20–21 punktai).

Teisingumo Teismas priminė, kad iš tiesų Sutarties nuostatomis, susijusiomis su Sąjungos pilietybe, trečiųjų šalių piliečiams galimos suteikti teisės yra ne savarankiškos šių trečiųjų šalių piliečių teisės, bet išvestinės, įgyjamos Sąjungos piliečiui įgyvendinant judėjimo laisvę. Minėtų išvestinių teisių, konkrečiai, Sąjungos piliečio šeimos narių teisių atvykti į šalį, tikslas ir pateisinimas grindžiamas išvada, kad atsisakius jas pripažinti gali būti pažeista Sąjungos piliečio teisė laisvai judėti ir atgrasoma naudotis teise įvažiuoti į priimančiąją valstybę narę ir joje apsigyventi (22 punktas). Be to, Teismas pabrėžė, kad pasitaiko situacijų, kurias galima apibūdinti taip, kad net jeigu jos reglamentuojamos teisės aktais, kurie *a priori* patenka į valstybių narių kompetenciją, t. y. teisės aktais, susijusiais su trečiųjų šalių piliečių teise įvažiuoti į šalį ir joje apsigyventi, ir joms netaikoma antrinė teisė, pagal kurią esant tam tikroms sąlygoms tokia teisė suteikiama, vis dėlto pagal savo pobūdį jos susijusios su Sąjungos piliečio judėjimo laisve, kai, kad ši laisvė nebūtų pažeista, draudžiama atsisakyti pripažinti minėtiems trečiųjų valstybių piliečiams teisę įvažiuoti į valstybę narę ir apsigyventi joje, t. y. ten, kur šis Sąjungos pilietis gyvena (23 punktas).

Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad A. D. Alokpa negalima laikyti asmeniu, kuriam taikytina Direktyva 2004/38, kaip tai suprantama pagal jos 3 straipsnio 1 dalį (24 punktas). Iš tikrųjų iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad Sąjungos piliečio, turinčio teisę gyventi šalyje, „išlaikomo“ šeimos nario statusas yra faktinė situacija, kai turintis teisę apsigyventi asmuo finansiškai aprūpina šeimos narį, todėl esant priešingai situacijai, t. y. kai asmuo, turintis teisę gyventi šalyje, yra išlaikomas trečiosios valstybės piliečio, pastarasis negali pasiremti šio asmens, turinčio teisę gyventi šalyje, „išlaikomo“ giminaičio pagal tiesiąją aukštutinę giminystės liniją statusu, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/38, kad galėtų pasinaudoti teise gyventi priimančiojoje valstybėje narėje (2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Iida*, C-40/11, dar nepaskelbto Rinkinyje, 55 punktas) (25 punktas). Nagrinėjamu atveju asmenys, turintys teisę gyventi šalyje, yra abu A. D. Alokpa sūnūs, kurie faktiškai pastarosios yra išlaikomi, todėl ši negali pasiremti išlaikomo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičio, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/38, statusu (26 punktas).

Tačiau, nagrinėdamas panašią į pagrindinės bylos situaciją, kai Sąjungos pilietis gimė priimančiojoje valstybėje narėje ir nebuvo pasinaudojęs teise laisvai judėti, Teisingumo Teismas pripažino, kad formuluotė „turi“ pakankamai išteklių, nurodyta analogiškoje Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punktu nuostatoje, turi būti aiškinama taip, kad pakanka, jog Sąjungos piliečiai disponuotų tokiais išteklių, kuriais juos gali aprūpinti, be kita ko, trečiosios valstybės pilietis, vienas iš atitinkamų mažamečių piliečių tėvų, ir šioje nuostatoje nenumatyta jokių jų kilmės reikalavimų (šiuo klausimu žr., kalbant apie Sąjungos teisės aktus, galiojusius iki šios direktyvos, 2004 m. spalio 19 d. Sprendimo *Zhu ir Chen*, C-200/02, Rink. p. I-9925, 28 ir 30 punktas) (27 punktas). Todėl buvo nuspręsta, kad sprendimas vienam iš vaiko tėvų, valstybės narės ar trečiosios valstybės piliečiui, realiai globojančiam Sąjungos nepilnametį pilietį, neleisti apsigyventi kartu su šiuo vaiku priimančioje valstybėje narėje reikštų, kad vaiko teisė apsigyventi šalyje prarastų prasmę, nes tam, kad mažametis vaikas galėtų pasinaudoti teise apsigyventi, jis privalėtų turėti teisę būti lydimas savo globėjo, kuris dėl šios priežasties turi turėti teisę gyventi kartu su vaiku visą laiką (žr. minėtų sprendimų *Zhu ir Chen* 45 punktą ir *Iida* 69 punktą) (28 punktas). Taigi, jeigu teisė gyventi priimančiojoje valstybėje narėje SESV 21 straipsniu ir Direktyva 2004/38 suteikiama kitos valstybės narės mažamečiam piliečiui, atitinkančiam sąlygas, nustatytas šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punkte, pagal šias nuostatas leidžiama vienam iš tėvų, faktiškai išlaikančiam šį pilietį, gyventi kartu su juo priimančiojoje valstybėje narėje (29 punktas).

Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui reikia patikrinti, ar A. D. Alokpa atitinka Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, todėl turi teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, remiantis SESV 21 straipsniu. Konkrečiai, šis [nacionalinis] teismas turi patikrinti, ar minėti vaikai patys arba savo motinos dėka turi pakankamai išteklių ir visą sveikatos draudimą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punktą (30 punktas). Jeigu Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos neįvykdytos, SESV 21 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiama neleisti A. D. Alokpa gyventi Liuksemburgo teritorijoje (31 punktas).

Antra, dėl SESV 20 straipsnio, Teisingumo Teismas jau konstatavo, jog egzistuoja labai specifinių situacijų, kai, nepaisant to, kad netaikoma su trečiųjų valstybių piliečių teise gyventi susijusi antrinė teisė ir kad suinteresuotasis Sąjungos pilietis nesinaudojo teise laisvai judėti, vis dėlto išimties tvarka negalima atsisakyti pripažinti trečiosios valstybės piliečio, kuris yra nurodyto Sąjungos piliečio šeimos narys, teisės gyventi šalyje, nes priešingu atveju būtų paneigtas jo turimos Sąjungos pilietybės veiksmingumas, jei dėl tokio nepripažinimo Sąjungos pilietis faktiškai privalėtų išvykti apskritai iš Sąjungos teritorijos ir iš jo būtų atimtos galimybės naudotis tuo, kas sudaro Sąjungos piliečio statusu suteikiamų teisių esmę (žr. minėtų sprendimų *Iida* 71 punktą ir *Ymeraga ir Ymeraga-Tafarshiku* 36 punktą) (32 punktas). Taigi, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuos, jog pagal SESV 21 straipsnį nedraudžiama neleisti A. D. Alokpa gyventi Liuksemburgo teritorijoje, šis teismas dar turi patikrinti, ar ši teisė gyventi šalyje neturėtų jai būti suteikta išimties tvarka, nes priešingu atveju, jei dėl tokio atsisakymo šie vaikai faktiškai privalėtų išvykti apskritai iš Sąjungos teritorijos ir iš jų būtų atimtos galimybės naudotis tuo, kas sudaro tokio piliečio statusu suteikiamų teisių esmę, būtų paneigtas suinteresuotojo asmens vaikų turimos Sąjungos pilietybės veiksmingumas (33 punktas). Šiuo požiūriu A. D. Alokpa, kaip vaikų motina ir kaip asmuo, kuris faktiškai vienintelis juos globoja nuo gimimo, galėtų pasinaudoti išvestine teise juos lydėti ir apsigyventi su jais Prancūzijos teritorijoje (34 punktas). Iš principo dėl Liuksemburgo valdžios institucijų sprendimo nesuteikti A. D. Alokpa teisės gyventi šalyje jos vaikai neprivalėtų išvykti apskritai iš Sąjungos teritorijos. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas pagrindinės bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar taip iš tikrųjų yra (35 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendė:

Tokioje kaip pagrindinėje byloje nagrinėjamoje situacijoje SESV 20 ir 21 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jais valstybei narei nedraudžiama atsisakyti leisti trečiosios valstybės piliečiui gyventi jos teritorijoje, nors šis pilietis vienas išlaiko mažamečius vaikus, Sąjungos piliečius, kurie gyvena kartu su juo šioje valstybėje narėje nuo pat gimimo, tačiau neturi jos pilietybės ir niekada nepasinaudojo savo teise laisvai judėti, jeigu šie Sąjungos piliečiai neatitinka sąlygų, nustatytų 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančioje Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančioje Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, arba jeigu dėl tokio atsisakymo iš minėtų piliečių nebūtų atimtos galimybės veiksmingai naudotis tuo, kas sudaro Sąjungos piliečio statusu suteikiamų teisių esmę, o ar taip yra iš tikrųjų, turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0086:LT:HTML>

**2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas
byloje *Michael Schwarz prieš Stadt Bochum*
(C-291/12)**

Terminai: Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Biometrinis pasas – Pirštų atspaudai – Reglamentas (EB) Nr. 2252/2004 – 1 straipsnio 2 dalis – Galiojimas – Teisinis pagrindas – Priėmimo procedūra – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai – Teisė į privataus gyvenimo gerbimą – Teisė į asmens duomenų apsaugą – Proporcingumas.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
25. Bylos dėl asmens duomenų teisinės apsaugos.

Teisingumo Teismas konstatavo:

M. Schwarz paprašė Stadt Bochum išduoti pasą, bet nesutiko, kad šiuo pagrindu būtų paimti jo pirštų atspaudai. Stadt Bochum atmetus prašymą, M. Schwarz pareiškė ieškinį teismui, kuris vėliau pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, siekdamas, kad šis miestas būtų įpareigotas išduoti jam pasą nepadarius jo pirštų atspaudų (11 punktas). Šiame teisme M. Schwarz ginčijo Reglamento Nr. 2252/2004, kuriuo nustatyta pareiga paimti asmens, prašančių išduoti pasą, pirštų atspaudus, galiojimą. Jis tvirtino, kad šis reglamentas priimtas remiantis netinkamu teisiniu pagrindu ir kad pažeista jo

priėmimo procedūra. Be to, šio reglamento 1 straipsnio 2 dalis pažeidžia asmens duomenų teisinę apsaugą, įtvirtintą, viena vertus, su teise į privatų gyvenimą susijusiame Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje ir, kita vertus, aiškiai ją nurodančiame Chartijos 8 straipsnyje (12 punktas). Esant šioms aplinkybėms, nacionalinis administracinis teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą (13 punktas).

Nacionalinis teismas iš esmės norėjo sužinoti, ar Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalis negalioja, nes, pirma, šis reglamentas pagrįstas netinkamu teisiniu pagrindu, antra, buvo pažeista jo priėmimo procedūra ir, trečia, jo 1 straipsnio 2 dalis pažeidžia tam tikras pagrindines pagal jame nustatytus reikalavimus išduotų pasų turėtojų teises (14 punktas).

Pirmiausia reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas nenustatė jokių Reglamento Nr. 2252/2004 priėmimo procedūros bei teisinio pagrindo trūkumų (15–22 punktas)

Dėl elektroninių pirštų atspaudų paėmimo bei jų išsaugojimo pasuose, kaip tariamo teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugą ribojimo

Vertindamas, ar elektroninių pirštų atspaudų paėmimas ir jų išsaugojimas pasuose yra teisių į privataus gyvenimo gerbimą ir asmens duomenų teisinę apsaugą ribojimas, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog Chartijos 7 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus gyvenimas. Pagal jos 8 straipsnio 1 dalį kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą (24 punktas). Iš šių nuostatų, siejant jas vieną su kita, išplaukia, kad šias teises iš principo gali riboti bet koks trečiojo asmens atliekamas asmens duomenų tvarkymas (25 punktas).

Teisingumo Teismas priminė, kad, pirma, privataus gyvenimo gerbimas tvarkant asmens duomenis susijęs su visa informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba gali būti nustatyta (2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Volker und Markus Schecke ir Eifert*, C-92/09 ir C-93/09, Rink. p. I-11063, 52 punktas ir 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimo *ASNEF ir FECEMD*, C-468/10 ir C-469/10, Rink. p. I-12181, 42 punktas) (26 punktas). Pirštų atspaudai prie šių duomenų priskiriami todėl, kad jie objektyviai apima unikalią informaciją apie fizinius asmenis ir leidžia juos tiksliai identifikuoti (šiuo klausimu žr., be kita ko, 2008 m. gruodžio 4 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo *S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę*, Recueil des arrêts et décisions 2008-V, p. 213, 68 ir 84 punktus) (27 punktas).

Antra, kaip matyti iš Direktyvos 95/46 2 straipsnio b punkto, asmens duomenų tvarkymas yra bet kokia trečiojo asmens su šiais duomenimis atliekama operacija, kaip antai rinkimas, įrašymas, saugojimas, paieška ar naudojimas (28 punktas). Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalimi reikalaujama, kad nacionalinės institucijos paimtų atitinkamų asmenų pirštų atspaudus ir juos išsaugotų į pasą įdiegtoje atmintinėje. Taigi tokios priemonės laikytinos asmens duomenų tvarkymu (29 punktas).

Esant tokioms aplinkybėms, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalimi reglamentuotas nacionalinių institucijų atliekamas pirštų atspaudų paėmimas ir saugojimas yra teisės į privataus gyvenimą gerbimą ir asmens duomenų teisinę apsaugą ribojimas (30 punktas).

Toliau Teismas nagrinėjo, ar šie ribojimai yra pateisinami. Iš Chartijos 8 straipsnio 2 dalies matyti, kad asmens duomenys gali būti tvarkomi tik turint duomenų subjekto sutikimą ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais (31 punktas).

Dėl sąlygos, susijusios su pasų turėtojų sutikimu duoti pirštų atspaudus, pažymėta, kad pasas Sąjungos piliečiams paprastai yra būtinas visų pirma tam, kad galėtų judėti į trečiąsias valstybes ir kad šiame dokumente, vadovaujantis Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalimi, turi būti pirštų atspaudai. Taigi, Sąjungos piliečiai, pageidaujantys judėti į trečiąsias valstybes, neturi galimybių laisvai prieštarauti pirštų atspaudų tvarkymui. Esant tokioms aplinkybėms, išduoti pasą prašantys asmenys neturėtų būti laikomi davę sutikimą tokiam tvarkymui (32 punktas).

Dėl pirštų atspaudų tvarkymo pateisinimo kitu įstatyme numatytu teisėtu pagrindu pirmiausia reikia priminti, kad Chartijos 7 ir 8 straipsniais pripažįstamos teisės nėra absoliučios ir turi būti vertinamos atsižvelgiant į jų socialinį tikslą (33 punktas). Iš tiesų Chartijos 52 straipsnio 1 dalimi leidžiama apriboti naudojimąsi tokiomis teisėmis, jei šie apribojimai numatyti įstatymo, nekeičia minėtų teisių ir laisvių esmės ir, remiantis proporcingumo principu, yra būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendruosius interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti (34 punktas).

Nagrinėtu atveju nebuvo ginčijama, kad, pirma, apribojimas, kurį lemia pirštų atspaudų paėmimas ir saugojimas išduodant pasus, laikytinas numatytu įstatymo, kaip tai suprantama pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, nes šios operacijos numatytos Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalyje (35 punktas). Antra, dėl bendrojo intereso tikslo, kurio siekiama šiuo apribojimu, iš Reglamento Nr.

2252/2004 1 straipsnio 2 dalies, skaitomos atsižvelgiant į šio reglamento 2 ir 3 konstatuojamąsias dalis, matyti, kad šia nuostata siekiama visų pirma dviejų konkrečių tikslų: 1) apsaugoti pasus nuo klastojimo ir 2) nuo apgaulingo, t. y. kitų nei teisėtas savininkas asmenų, naudojimo (36 punktas). Tokie tikslai šiai nuostatai nustatyti, be kita ko, tam, kad būtų užkirstas kelias neteisėtam asmenų patekimui į Sąjungos teritoriją (37 punktas). Tokiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalimi siekiama Sąjungos pripažinto bendrojo intereso tikslo (38 punktas). Trečia, iš Teisingumo Teismo turimos medžiagos nebuvo matyti ir, beje, byloje nebuvo teigta, kad nagrinėjami naudojimosi Chartijos 7 ir 8 straipsniuose pripažintomis teisėmis apribojimai keistų šių teisių esmę (39 punktas). Ketvirta, reikia patikrinti, ar šių teisių apribojimai yra proporcingi atsižvelgiant į Reglamentu Nr. 2252/2004 siekiamus tikslus, taigi ir atsižvelgiant į tikslą užkirsti kelią neteisėtam asmenų patekimui į Sąjungos teritoriją. Taigi reikia išnagrinėti, ar šiuo reglamentu įgyvendintos priemonės yra tinkamos šiam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas būtina jam pasiekti (40 punktas).

Kalbant apie tai, ar Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalis yra tinkama pasų apsaugos nuo klastojimo tikslui pasiekti, nebuvo ginčijama, kad šioje nuostatoje numatytas pirštų atspaudų saugojimas labai saugioje laikmenoje yra techninis patobulinimas, taigi toks saugojimas gali sumažinti pasų klastojimo riziką ir palengvinti institucijų, kurioms pavesta pasienyje tikrinti jų autentiškumą, darbą (41 punktas). Nors tai, kad tam tikrais labai retais atvejais skaitmeninių atspaudų metodo taikymas tikrinant tapatybę gali lemti klaidingą tinkamų asmenų nepraleidimą, yra tiesa, ji nepaneigia aplinkybės, kad paso turėtojo pirštų atspaudų nesutapimo su į šį dokumentą integruotais duomenimis atvejis, kaip matyti iš Reglamento Nr. 2252/2004 4 straipsnio 3 dalies, dar nereikia automatinio atitinkamo asmens neįleidimo į Sąjungos teritoriją. Vienintelis tokios nesutapties padarinys bus kompetentingų valdžios institucijų atkreiptas dėmesys į atitinkamą asmenį ir galimas išsamus patikrinimas, skirtas galutinai jo tapatybei nustatyti (44 punktas). Remdamasis išdėstytais motyvais, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalyje numatytas pirštų atspaudų paėmimas ir saugojimas yra tinkami šio reglamento tikslams pasiekti, taigi ir užkirsti kelią neteisėtam asmenų patekimui į Sąjungos teritoriją (45 punktas).

Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad dėl tokio tvarkymo būtinybės, teisės aktų leidėjas turėjo visų pirma patikrinti, ar įmanoma imtis priemonių, kurios ne taip ribotų Chartijos 7 ir 8 straipsniuose įtvirtintas teises ir leistų veiksmingai pasiekti atitinkamo Sąjungos reglamentavimo tikslus (46 punktas). Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pirmiausia nagrinėjo, ar ribojimas, kurį sudaro pirštų atspaudų paėmimo priemonė, neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti (47 punktas). Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas priminė, kad, viena vertus, paimami tik dviejų pirštų atspaudai. Paprastai pirštai nėra slepiami nuo kitų asmenų žvilgsnių, taigi tai nėra intymaus pobūdžio operacija. Ji atitinkamam asmeniui taip pat nesukelia fizinio ar psichologinio pobūdžio nepatogumų, kaip ir jo veido fotografavimas (48 punktas). Be abejo, pirštų atspaudų paėmimas yra papildoma operacija greta veido fotografavimo. Tačiau dviejų operacijų, skirtų asmens tapatybei nustatyti, atlikimas kartu *a priori* dar nereikia didesnio Chartijos 7 ir 8 straipsniais pripažintų teisių ribojimo nei jų atlikimas atskirai (49 punktas). Kita vertus, Teismas pažymėjo, kad vienintelė reali pirštų atspaudų paėmimo alternatyva, nurodyta per procedūrą Teisingumo Teisme, yra akies rainelės atvaizdo įvedimas. Tačiau iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos nematyti, kad toks metodas Chartijos 7 ir 8 straipsniais pripažintas teises ribotų mažiau nei pirštų atspaudai (50 punktas). Be to, dėl dviejų minėtų metodų veiksmingumo neginčijama, kad rainelės atpažinimo grindžiamo metodo technologinė pažanga dar nesiekia pirštų atspaudų lygio. Be to, rainelės atpažinimo metodas šiuo metu yra daug brangesnis nei pirštų atspaudų lyginimo metodas, taigi ir ne toks tinkamas taikyti visuotinai (52 punktas). Tokiomis aplinkybėmis konstatuota, kad Teisingumo Teismui nurodyta priemonių, kurios galėtų pakankamai veiksmingai padėti pasiekti pasų apsaugos nuo apgaulingo naudojimo tikslą ir Chartijos 7 ir 8 straipsniais įtvirtintas teises ribotų mažiau nei pirštų atspaudų metodas (53 punktas).

Tam, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalis būtų pateisinama siekiant minėto tikslo, dar reikia, kad joje nebūtų numatytas toks paimtų pirštų atspaudų tvarkymas, kuris viršytų tai, kas yra būtina šiam tikslui pasiekti (54 punktas). Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad teisės aktų leidėjas turi įsitikinti, ar esama specialių garantijų, skirtų šiems duomenims veiksmingai apsaugoti nuo netinkamo ir piktnaudžiaujant atliekamo tvarkymo (55 punktas). Viena vertus, Reglamento Nr. 2252/2004 4 straipsnio 3 dalyje aiškiai nurodyta, jog pirštų atspaudai gali būti naudojami tik paso ir jo turėtojo tapatybei patikrinti (56 punktas). Kita vertus, šiuo reglamentu užtikrinama apsauga nuo rizikos, kad pirštų atspaudų duomenis nuskaitys netinkami asmenys. Šiuo atžvilgiu iš šio reglamento 1 straipsnio 2 dalies matyti, kad atitinkami duomenys saugomi į pasą integruotoje ir labai saugioje atmintinėje (57 punktas).

Vis dėlto šiuo punktu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausė, ar Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalis yra proporcinga atsižvelgiant į riziką, kad pagal šią nuostatą padarius pirštų atspaudus, šie labai aukštos kokybės duomenys prirėkūs bus saugomi centralizuotai ir naudojami kitais nei šiame reglamente numatytieji tikslais (58 punktas). Šiuo atžvilgiu pažymėta, kad pirštų atspaudams, be abejo, tenka ypatingas vaidmuo asmenų tapatybės nustatymo srityje apskritai. Tapatybės nustatymo lyginant tam tikroje vietoje padarytus pirštų atspaudus su saugomais duomenų bazėje atspaudais technika leidžia nustatyti tam tikro asmens buvimo toje vietoje faktą, nesvarbu, ar tai būtų nusikaltimo tyrimas, ar netiesioginis tokio asmens sekimas (59 punktas). Tačiau reikia priminti, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalyje numatytas pirštų atspaudų saugojimas tik pačiame pase, kurį turi tik pats jo savininkas (60 punktas). Kadangi šiuo reglamentu nenumatyta jokia kita šių atspaudų saugojimo forma ar priemonė, jo, kaip nurodyta Reglamento Nr. 444/2009 5 konstatuojamojoje dalyje, negalima aiškinti kaip suteikiančio pagrindą centralizuoti jo pagrindu surinktus duomenis arba juos panaudoti kitais tikslais nei siekiant užkirsti kelią asmenims neteisėtai patekti į Sąjungos teritoriją (61 punktas). Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo argumentai dėl rizikos, susijusios su galimybės centralizuoti tokius duomenis, bet kuriuo atveju negali turėti poveikio šio reglamento galiojimui ir prirėkūs turėtų būti nagrinėjami byloje, kuri atitinkamą jurisdikciją turinčiame teisme būtų pradėta pagal ieškinį dėl teisėkūros akto, numatančio centralizuotą pirštų atspaudų bazę (62 punktas).

Remdamasis anksčiau pateiktais motyvais, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalimi nereikalaujama tokio pirštų atspaudų tvarkymo, kuris viršytų tai, kas būtina siekiant pasų apsaugos nuo apgaulingo naudojimo tikslo. Dėl Reglamento Nr. 2252/2004 1 straipsnio 2 dalies atsiradusi apribojimą pateisina pasų apsaugos nuo apgaulingo naudojimo tikslas (64 punktas). Tokiomis aplinkybėmis nebereikėjo nagrinėti, ar šiuo reglamentu įgyvendintos priemonės yra būtinos atsižvelgiant į kitą tikslą, susijusį su apsauga nuo pasų klastojimo (65 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendė:

Nagrinėjant pateiktą klausimą nenustatyta nieko, kas galėtų turėti įtakos 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2252/2004 dėl valstybių narių išduodamų pasų ir kelionės dokumentų apsauginių savybių ir biometrikos standartų su pakeitimais, padarytais 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 444/2009, 1 straipsnio 2 dalies galiojimui.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0291:LT:HTML>

SOCIALINĖ POLITIKA

2013 m. spalio 3 d. prejudicinis sprendimas byloje *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts* prieš *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV* (C-59/12)

Terminai: Direktyva 2005/29/EB – Nesąžininga komercinė veikla – Taikymo sritis – Valstybinei socialinio draudimo sistemai priklausančios ligonių kasos skleidžiama klaidinanti informacija – Ligonų kasa, įsteigta kaip viešosios teisės įstaiga.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
38. Kitos bylos, kylančios iš ginčų dėl teisės viešojo ar vidaus administravimo srityje.

Teisingumo Teismas konstatavo:

BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts (toliau – ir BKK) yra kaip viešosios teisės įstaiga įsteigta Vokietijos teisės sistemos valstybinė ligonių kasa (11 punktas). Pirmojoje instancijoje pareikštu ieškiniu *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV* (Kovos su nesąžininga konkurencija asociacija, toliau – ir *Wettbewerbszentrale*) siekė, kad BKK būtų įpareigota nebeplatinti 2008 m. gruodžio mėn. savo interneto svetainėje paskelbtos tokios informacijos: „Tas, kas dabar palieka BKK <...>, išpareigoja [naujai ligonių kasai] artimiausius 18 mėnesių. Dėl to Jūs negalėsite pasinaudoti patraukliais pasiūlymais, kuriuos BKK <...> Jums pateiks ateinančiais metais, ir galiausiai galbūt turėsite papildomai mokėti, jeigu Jūsų naujajai kasai nepakaks jai skirtų pinigų ir dėl to kasa rinks papildomas

įmokas.“ (12 punktas). *Wettbewerbszentrale* manymu, ši informacija yra klaidinanti, ir dėl to ją draudžia tiek Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, tiek nacionalinė konkurencijos teisė. Atsižvelgus į tai, dėl BKK paskelbto pranešimo buvo paduotas skundas. Kasacinį skundą nagrinėjęs Bundesgerichtshof suabejojo, ar Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva turi būti aiškinama taip, kad toks subjektas, kaip BKK, kuri yra valstybinio sveikatos draudimo funkcijas vykdanči viešosios teisės įstaiga, platindama informaciją, dėl kurios kritikuojama, veikė kaip „įmonė“. Išties galima teigti, kad tokia įstaiga ne vykdo ekonominę veiklą, o siekia vien socialinio tikslo. Šiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą (13–22 punktai).

Dėl Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos nuostatų taikymo Valstybinei socialinio draudimo sistemai priklausančiai viešosios teisės įstaigai

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, jog *Bundesgerichtshof* mano, kad informacijos skleidimas, dėl kurio kilo ginčas pagrindinėje byloje, turi būti laikomas klaidinančia veikla, kaip tai suprantama pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 6 straipsnio 1 dalį, ir kad jis, remdamasis šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalimi ir Kovos su nesąžininga konkurencija įstatymu (*Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*, toliau – ir UWG), ketina ją uždrausti (23 punktas). Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausė, ar tokios informacijos autorius (nagrinėjamu atveju – BKK) priklauso minėtos direktyvos taikymo *ratione personae* sričiai, net jeigu tas autorius turi viešosios teisės įstaigos, kuriai pavesta vykdyti bendrųjų interesų įgyvendinimo užduotį, kaip antai administruoti valstybinę sveikatos draudimo sistemą, statusą (24 punktas).

Siekdamas išsiaiškinti, ar nacionalinė įstaiga, kaip antai BKK, kuri turi viešosios teisės suteiktą statusą ir kuriai pavesta administruoti valstybinę sveikatos draudimo sistemą, turi būti laikoma „įmone“, kaip tai suprantama pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą, ir ar jai, turinčiai šį statusą, taikomi šioje direktyvoje nustatyti reikalavimai tuomet, kai ji, kaip ir nagrinėjamu atveju, pateikia klaidingą informaciją savo nariams, pirmiausia Teismas priminė, kad, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, tiek iš vienodo Sąjungos teisės taikymo, tiek iš lygybės principo reikalavimų išplaukia, kad Sąjungos teisės nuostatoje, kurioje aiškiai nenurodoma valstybių narių teisė nustatyti jos prasmę ir apimtį, vartojamos sąvokos paprastai visoje Sąjungoje turi būti aiškinamos autonomiškai ir vienodai, atsižvelgiant į nuostatos kontekstą ir nagrinėjamu teisės aktu siekiamą tikslą (žr., be kita ko, 2000 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Linster*, C-287/98, Rink. p. I-6917, 43 punktą; 2003 m. kovo 11 d. Sprendimo *Ansul*, C-40/01, Rink. p. I-2439, 26 punktą ir 2011 m. birželio 30 d. Sprendimo *VEWA*, C-271/10, Rink. p. I-5815, 25 punktą) (25 punktas). Todėl Teisingumo Teismui norint išsiaiškinti minėtą direktyvą ir siekiant atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą, nagrinėjamos įstaigos kvalifikavimas, teisinis statusas ir specifiniai požymiai pagal nacionalinę teisę neturėjo reikšmės (26 punktas).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvoje „vartotojo“ sąvoka vartojama vienodai, tačiau kita komercinio sandorio dėl kurio nors produkto šalis vadinama arba „įmone“, arba „prekybininku“ (27 punktas). Remiantis minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, ši direktyva „taikoma nesąžiningai įmonių komercinei veiklai vartotojų atžvilgiu <...> prieš ir po komercinio sandorio <...> bei jo metu“ (28 punktas). Tos pačios direktyvos 2 straipsnio d punkte numatyta, kad „įmonių komercinė veikla vartotojų atžvilgiu“ reiškia „bet kuri prekybininko atliekama veiksmą, neveikimą, elgesį arba pareiškimą, komercinį pranešimą, įskaitant reklamą ir prekybą, tiesiogiai susijusį su produkto pirkimo skatinimu, pardavimu arba tiekimu vartotojams“. To paties straipsnio c punkte sąvoka „produktas“ apibrėžiama kaip reiškianti bet kurias prekes arba paslaugas, be to, tai taikoma visiems veiklos sektoriams (29 punktas). Minėto 2 straipsnio b punkte apibrėžta sąvoka „prekybininkas“ reiškia „bet kuri fizinį arba juridinį asmenį, kuris komercinėje veikloje, kuriai taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslo, susijusį su jo prekyba, verslu, amatu arba profesija, ar bet kuri asmenį, veikiantį prekybininko vardu arba jo naudai“ (30 punktas). Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, nuspręsta, kad, siekiant išsiaiškinti Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą, abiejų sąvokų „įmonė“ ir „prekybininkas“ reikšmė ir teisinė apimtis yra vienodos. Be to, būtent pastaroji sąvoka dažniausiai vartojama šios direktyvos nuostatose (31 punktas).

Pirmiausia iš Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 2 straipsnio b punkto teksto matyti, kad Sąjungos teisės aktu leidėjas „prekybininko“ sąvoką apibrėžė ypač plačiai: ji reiškia „bet kuri fizinį arba juridinį asmenį“, jeigu jis vykdo atlygintą veiklą, o iš jos taikymo srities neatskiriami nei bendrųjų interesų įgyvendinimo užduotį vykdančys subjektai, nei viešosios teisės suteikiamą statusą turintys subjektai (32 punktas). Be to, atsižvelgiant į patį minėtos direktyvos 2 straipsnio a ir b punktų tekstą, joje

vartojamos „prekybininko“ sąvokos prasmė ir apimtis turi būti nustatomos pagal susijusią, tačiau antonimišką „vartotojo“ sąvoką, kuri reiškia bet kurį fizinį asmenį, neužsiimantį komercine arba prekybine veikla (žr. 1993 m. sausio 19 d. Sprendimo *Shearson Lehman Hutton*, C-89/91, Rink. p. I-139, 22 punktą) (33 punktas).

Taigi, kaip matyti, be kita ko, iš Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 1 straipsnio ir 23 konstatuojamosios dalies, šia direktyva siekiama užtikrinti bendrą aukštą vartotojų apsaugos lygį visiškai suderinant su nesąžininga komercine veikla, įskaitant nesąžiningą prekybininkų reklamą vartotojų atžvilgiu, susijusias taisykles, kenkiančias pastarųjų ekonominiams interesams (šiuo klausimu žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag*, C-540/08, Rink. p. I-10909, 27 punktą) (34 punktas). Šis Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos tikslas visiškai apsaugoti vartotojus nuo tokio pobūdžio veiklos grindžiamas aplinkybe, kad, palyginti su prekybininku, vartotojas yra blogesnėje padėtyje, nes laikytinas ekonomiškai silpnesniu ir teisiškai mažiau patyrusiu nei jo kontrahentas (pagal analogiją žr. minėto Sprendimo *Shearson Lehman Hutton* 18 punktą) (35 punktas).

Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad aiškinant minėtą direktyvą vartotojo sąvoka yra ypač svarbi ir kad šios direktyvos nuostatos iš esmės sukurtos atsižvelgiant į vartotojo kaip nesąžiningos komercinės veiklos adresato ir aukos pozicijas (šiuo klausimu žr. 2011 m. gegužės 12 d. Sprendimo *Ving Sverige*, C-122/10, Rink. p. I-3903, 22 ir 23 punktus ir 2013 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *CHS Tour Services*, C-435/11, dar nepaskelbto Rinkinyje, 43 punktą) (36 punktas).

Tokioje situacijoje, kokia nagrinėjama byloje, kyla grėsmė, kad BKK nariai, kurie, akivaizdu, laikytini vartotojais, kaip tai suprantama pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą, bus suklaidinti dėl šios įstaigos skleidžiamos klaidinančios informacijos – jiems bus trukdoma priimti informacija paremtą sprendimą (žr. šios direktyvos 14 konstatuojamąją dalį), jie bus skatinami priimti tokį sprendimą, kurio, neturėdami tokios informacijos, nebūtų priėmę, kaip numatyta tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje. Esant tokioms aplinkybėms, viešas ar privatus aptariamos įstaigos pobūdis kaip ir jos vykdoma specifinė užduotis neturi reikšmės (37 punktas).

Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia pripažinti, kad tokia įstaiga kaip BKK turi „prekybininko“, kaip tai suprantama pagal minėtą direktyvą, statusą (38 punktas). Pateiktas aiškinimas iš tiesų yra vienintelis, kuris gali užtikrinti visišką Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos veiksmingumą ir garantuoti, kad, atsižvelgiant į aukšto vartotojų apsaugos lygio reikalavimą, su nesąžininga komercine veikla bus kovojama veiksmingai (39 punktas). Toks aiškinimas taip pat atitinka labai plačią šios direktyvos taikymo sritį, kuri jau buvo pripažinta, kiek tai susiję su jos materialine taikymo sritimi (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* 21 punktą) (40 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendė:

2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“) turi būti aiškinama taip, kad jos taikymo *ratione personae* sričiai priklauso viešosios teisės įstaiga, kuriai pavesta vykdyti bendrųjų interesų įgyvendinimo užduotį, kaip antai administruoti valstybinę sveikatos draudimo sistemą.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0059:LT:HTML>

2013 m. spalio 10 d. prejudicinis sprendimas byloje *F. van der Helder, D. Farrington prieš College voor zorgverzekeringen* (C-321/12)

Terminai: Socialinė apsauga – Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 – 28 straipsnio 2 dalies b punktas – Sveikatos draudimo išmokos – Pensininkai, gaunantys senatvės pensijas keliuose valstybėse narėse – Gyvenamoji vieta kitoje valstybėje narėje – Išmokų natūra mokėjimas gyvenamosios vietos valstybėje – Su išmokomis susijusių išlaidų našta – Valstybė narė, kurios „teisės aktai“ pensininkui buvo taikomi ilgiausią laiką – Sąvoka.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi:
6.3. Bylos dėl valstybinio socialinio draudimo pensijų.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Dėl valstybės narės, kurios „teisės aktai“ pensininkui, gaunančiam senatvės pensijas keliose valstybėse narėse, buvo taikomi ilgiausią laiką

Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 1408/71 28 straipsnio 2 dalies b punktas aiškintinas taip, kad šiame punkte nurodyti „teisės aktai“, kurie pensininkui buvo taikomi ilgiausią laiką, yra teisės aktai, susiję su ligos ir motinystės išmokomis, teisės aktai, susiję su pensijomis, ar visi su šio reglamento 4 straipsnyje nurodytomis socialinės apsaugos sritimis susiję teisės aktai, kurie buvo taikomi (29 punktas).

Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šis klausimas pateiktas sprendžiant ginčą dėl Nyderlandų valdžios institucijų sprendimų iš pensijų, kurias jos moka vienam Nyderlandų ir vienam Jungtinės Karalystės piliečiui, gaunantiems pensijas pagal kelių valstybių narių, išskyrus Prancūziją ir Ispaniją, kur jie gyvena, teisės aktus, atskaityti įmokas už ligos išmokas natūra, pagal Reglamento Nr. 1408/71 28 straipsnį mokamas jų gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kur jie neturi teisės į tokias išmokas, teisėtumo. Šie sprendimai priimti 2006 m. sausio 1 d. Nyderlanduose įsigaliojus naujai Sveikatos priežiūros draudimo įstatymu (*Zorgverzekeringswet*, toliau – ir ZVW) reglamentuotai valstybinio privalomojo sveikatos draudimo sistemai, kuri pakeitė iki tol ZFW numatytą sistemą, taikytą tik tiems pagal darbo sutartį dirbantiems darbuotojams, kurių pajamos nesiekė tam tikrų ribų, ir nuo tol taikoma visiems šioje valstybėje narėje gyvenantiems ar dirbantiems asmenims (30 punktas).

Teisingumo Teismas pabrėžė, kad šiomis sąlygomis, siekiant nustatyti Reglamento Nr. 1408/71 28 straipsnio 2 dalies b punkte pavartotos sąvokos „teisės aktai“, kurie pensininkui buvo taikomi ilgiausią laiką, apimtį, reikia remtis šios nuostatos kontekstu ir tikslu (41 punktas).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Reglamento Nr. 1408/71 28 straipsnis, kaip ir 27 ir 28a straipsniai, yra šio reglamento III dalies I skyriaus 5 skirsnyje, susijusiame su pensininkų teisėmis į ligos ir motinystės išmokas (42 punktas). Reglamento Nr. 1408/71 27 straipsnyje reglamentuota situacija pensininko, turinčio teisę į pagal kelių valstybių narių teisės aktus mokėtinas pensijas, tarp kurių yra ir valstybės narės, kurioje jis gyvena, pensija, ir turinčio teisę į išmokas pastarojoje valstybėje. Šio reglamento 28 straipsnis susijęs su situacija pensininko, turinčio teisę į pagal vienos ar kelių valstybių narių, kitų nei jo gyvenamosios vietos valstybė, teisės aktus mokėtinas pensijas ir neturinčio teisės į išmokas pastarojoje valstybėje. Minėto reglamento 28a straipsnyje reglamentuota situacija, panaši į 28 straipsnyje reglamentuotą situaciją, bet skirtumas yra tas, kad gyvenamosios vietos valstybėje turima teisė į išmokas natūra (minėto Sprendimo *Rundgren* 43 punktas) (43 punktas).

Pagal sistemą, sukurtą remiantis minėtais 27, 28, ir 28a straipsniais, institucija, turinti padengti ligos ir motinystės išmokų natūra išlaidas, visada yra pensijų atžvilgiu kompetentingos valstybės narės institucija, nes pensininkas turėtų teisę gauti šias išmokas pagal tos valstybės narės teisės aktus, jei jis gyventų jos teritorijoje (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Rundgren* 46 punktą) (44 punktas). Šiuo atžvilgiu Reglamento Nr. 1408/71 28a straipsnyje, kuriame reglamentuota situacija, kai pensininko gyvenamosios vietos valstybė teisės į išmokas natūra nesieja su draudimo arba užimtumo sąlygomis, be to, aiškiai numatyta, kad šių „išmokų natūra išlaidas padengia vienos iš valstybių narių pensijų atžvilgiu kompetentinga įstaiga“, todėl išlaidų našta valstybei narei, kurios teritorijoje gyvena suinteresuotasis asmuo, netenka vien dėl to, kad jis ten gyvena. Taigi šios nuostatos tikslas nebausti valstybių narių, pagal kurių teisės aktus teisė gauti išmokas natūra suteikiama tiesiog gyvenimo jų teritorijoje pagrindu ir nustatoma institucija, kuriai šioje valstybėje mokamų išmokų natūra išlaidų našta tenka pagal taisykles, identiškas toms, kurios pagal minėto reglamento 28 straipsnį taikomos tokios teisės nepripažįstančioms valstybėms narėms (45 punktas).

Kaip Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, pagal šias taisykles gyvenamosios vietos valstybės institucija pensininkams išmokas natūra teikia vienos iš pensijų atžvilgiu kompetentingu valstybių narių institucijos sąskaita ir pastaroji institucija padengia išlaidas (žr. sprendimų *Rundgren* 45 punktą ir *van Delft ir kt.* 39 punktą) (46 punktas). Tai reiškia, kad Reglamento Nr. 1408/71 27, 28, ir 28a straipsniais sukurta sistema nustatomas ryšys tarp kompetencijos mokėti pensijas ir pareigos apmokėti ligos ir motinystės išmokų natūra išlaidas; ši pareiga priklauso nuo faktinės kompetencijos pensijų srityje (žr. minėto Sprendimo *Rundgren* 47 punktą) (47 punktas). Atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1408/71 28a straipsniu siekiamą tikslą, tokia sistema gali būti išvengta to, kad būtų baudžiamos valstybės narės, pagal kurių teisės aktus teisė gauti ligos ir motinystės išmokas suteikiama vien gyvenimo jų teritorijoje pagrindu (48 punktas). Tai reiškia, kad Reglamento Nr. 1408/71 28 straipsnio 2 dalies b punkte nurodyti

„teisės aktai“, kurie pensininkui buvo taikomi ilgiausią laiką, yra teisės aktai, susiję su pensijomis (49 punktas).

Todėl kai suinteresuotieji asmenys, kaip pagrindinėje byloje, yra pensininkai, turintys teisę į pensijas, mokėtinas pagal kelių valstybių narių teisės aktus, ir gyvenantys kitoje valstybėje narėje, kurioje jie neturi teisės į ligos ir motinystės išmokas natūra, šių išmokų išlaidų našta, remiantis minėta nuostata, tenka pensijų srityje kompetentingai valstybei narei, kurios teisės aktai šiuo atžvilgiu šiems suinteresuotiesiems asmenims buvo taikomi ilgiausią laiką (50 punktas).

Tokį aiškinimą patvirtina Reglamento Nr. 1408/71 33 straipsnis, nes pagal jį būtent už pensijos mokėjimą atsakingai valstybei narei, taikančiai teisės aktus, kuriuose nustatyti atskaitymai ligos ir motinystės išmokų draudimo įmokoms, leidžiama atlikti tuos atskaitymus iš tos valstybės mokamų pensijų, jeigu ši valstybė pagal 27, 28 ir 28a straipsnius padengia šių išmokų išlaidas to pensininko gyvenamosios vietos valstybėje (51 punktas). Šį aiškinimą patvirtina ir Reglamento Nr. 574/72, iš dalies pakeisto ir atnaujinto Reglamentu Nr. 118/97 ir iš dalies pakeisto Reglamentu Nr. 1223/98, 95 straipsnis, iš kurio matyti, kad, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 36 straipsniu, pensininkams jų gyvenamosios vietos valstybėse mokamas ligos ir motinystės išmokas natūra bet kuriuo atveju kompensuoja už pensijos mokėjimą atsakinga valstybė narė, kuriai dėl to tenka esminė rizika, susijusi su ligos išmokų natūra teikimu valstybėje narėje, kur šis pensininkas gyvena (šiuo klausimu žr. sprendimų *van der Duin ir ANOZ Zorgverzekerings* 44 punktą ir *van Delft ir kt.* 79 punktą) (52 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendė:

1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 ir iš dalies pakeisto 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1992/2006, 28 straipsnio 2 dalies b punktas aiškintinas taip, kad šiame punkte nurodyti „teisės aktai“, kurie pensininkui buvo taikomi ilgiausią laiką, yra teisės aktai, susiję su pensijomis.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0321:LT:HTML>

KONKURENCIJA

2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas

byloje *EI du Pont de Nemours and Company* prieš *Europos Komisiją* (C-172/12 P)

Terminai: Apeliacinis skundas — Konkurencija — Karteliai — Chloropreno kaučiuko rinka — Kainų nustatymas ir rinkos pasidalijimas — EB 81 straipsnio pažeidimas — Atsakomybės už dukterinės bendrovės neteisėtus veiksmus priskyrimas patronuojančiai bendrovei — Dviejų patronuojančių bendrovių vykdoma bendra kontrolė — Lemiamoji įtaka — Solidarioji atsakomybė — Senatis — Teisėtas interesas.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi: 7. Konkurencija; 7.2. Draudžiami susitarimai.

Teisingumo Teismas konstatavo:

EI DuPont yra *DuPont* grupės patronuojanti bendrovė, kurios būstinė yra JAV. *DuPont Performance Elastomers LLC* (toliau – ir *DPE LLC*) yra *EI DuPont* priklausanti bendrovė, o *DuPont Performance Elastomers SA* (toliau – ir *DPE SA*) yra *DPE LLC* priklausanti bendrovė. *EI DuPont* buvo pirmą bendrovė, kuri prekiaavo Chloropreno kaučiuku (toliau – ir kaučiukas) laikotarpiu, per kurį konkurencijos teisės (susitarimų draudimas pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnį (šiuo metu – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ir SESV) 101 straipsnis) pažeidimus konstatavo Europos Komisija. 1996 m. prekyba kaučiuku buvo perduota bendrovei *DuPont Dow Elastomers LLC* (toliau – ir *DDE*), kuri yra bendra įmonė (angl. *joint venture*), lygiomis dalimis (po 50 proc. akcijų) valdoma *EI DuPont* ir *The Dow Chemical Company* (toliau – ir *Dow*). 2005 m. *EI DuPont* įgijo 50 proc. *DDE* akcijų iš *Dow*. *EI DuPont* tapo vieninteliu akcininku, o bendrovė *DDE* buvo pervadinta į *DPE LLC*. Šios naujai pavadintos bendrovės *DPE LLC* atstovu Europoje yra bendrovė *DPE SA*.

2003 m. Europos Komisija (toliau – ir Komisija) pradėjo tyrimą dėl konkurencijos teisės pažeidimo kaučiuko kartelio byloje. Viena iš kartelyje dalyvaujančių įmonių – *DPE SA*. Tyrimas apėmė laikotarpį ir iki 2005 m. – momento, kai *Dow* pardavė turimas *DDE* akcijas. 2008 m. Komisija priėmė sprendimą dėl kartelio buvimo ir skyrė įmonėms tokias baudas: vien tik *Dow* – 4,425 mln. eurų; *EI DuPont* kartu su *Dow* – 44,25 mln. eurų; vien *EI DuPont* – 59,25 mln. eurų; *EI DuPont* kartu su *DPE LLC* ir *DPE SA* – 48,675 mln. eurų.

Teismo proceso Teisingumo Teisme metu *DPE EI DuPont* pateikė 3 apeliacinio skundo pagrindus:

1) Bendrasis teismas suklydo, nustatydamas, kad bendrovė *EI DuPont* atsakinga už *DDE* pažeidimą tiek atskirai, tiek kartu su *Dow*.

2) Bendrasis teismas buvo neteisus, nurodęs, kad Komisija nebuvo apribota, atsižvelgiant į senatį, skirti *EI DuPont* baudas už laikotarpį prieš tai, kai *DDE* pradėjo prekybos kaučiuku veiklą.

3) Komisija neįrodė turėjusi teisėtą interesą (angl. *legitimate interest*) priimti sprendimą dėl *EI DuPont*.

Dėl patronuojančios bendrovės atsakomybės už dukterinės bendrovės veiklą – lemiamos įtakos (angl. *decisive influence*) samprata

Bendrovė *EI DuPont* savo apeliaciniame skunde pažymėjo, kad Bendrasis teismas nepagrįstai nurodė, jog *EI DuPont*, būdama viena iš dviejų *DDE* patronuojančių bendrovių, darė lemiamą įtaką (angl. *exercise decisive influence*) *DDE* elgesiui kaučiuko rinkoje. Todėl patronuojanti bendrovė *EI DuPont* ir dukterinė bendrovė *DDE* nepagrįstai teismo buvo laikomi vienu ūkio subjektu (angl. *single undertaking*) pagal SESV 101 straipsnį. Be to, pasak bendrovės *EI DuPont*, Bendrasis teismas, nustatydamas, jog *EI DuPont* yra kartu ir atskirai atsakinga už dukterinės bendrovės *DDE* elgesį kaučiuko rinkoje, netinkamai aiškino vieno ūkio subjekto sąvoką (33 punktas).

Teisingumo Teismas priminė egzistuojančią teismo praktiką dėl patronuojančių ir dukterinių bendrovių statuso konkurencijos bylose. Teismas pabrėžė, kad nors tokios bendrovės ir gali būti atskiros teisine prasme, tačiau klausimas yra dėl to, ar dukterinė bendrovė priima sprendimus rinkoje nepriklausomai dėl tarp jos ir patronuojančios bendrovės esančių ekonominių, organizacinių ir teisinių ryšių (41 punktas). Teisingumo Teismas nurodė, kad sąvoka „ūkio subjektas“ šiame kontekste turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą (angl. *single economic unit*), net jei teisiniu požiūriu šis ekonominis vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (46 punktas).

Nagrinėjamoje situacijoje dvi patronuojančios bendrovės turėjo po 50 proc. akcijų bendroje dukterinėje įmonėje, padariusioje konkurencijos teisės pažeidimą. Todėl Komisija, remdamasi faktinėmis aplinkybėmis, turėjo parodyti, jog abi patronuojančios bendrovės faktiškai darė lemiamą įtaką (angl. *exercise decisive influence*) bendrai įmonei, siekdama konstatuoti visų trijų bendrovių buvimą vienu ekonominiu vienetu (47 punktas).

Nagrinėjamoje byloje tiek Komisija, tiek Bendrasis teismas tinkamai aiškino vieno ūkio subjekto (angl. *single undertaking*) sąvoką (48 punktas). Šioje byloje Bendrasis teismas pagrįstai nurodė, jog atsižvelgiant į visas aplinkybes, o ypač į aplinkybes, susijusias su dviejų *DDE* patronuojančių bendrovių vykdyta *DDE* strateginių verslo sprendimų kontrole, abi patronuojančios bendrovės iš tikrųjų darė lemiamą įtaką *DDE*. Be to, bendrovės autonomija, kaip ji suprantama pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 (Susijungimų reglamentas), savaime nereiškia, jog bendrovei nėra daroma lemiamą įtaka SESV 101 straipsnio prasme (52 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (devintoji kolegija) nusprendė:

Atmesti apeliacinį skundą.

Nurodyti *EI du Pont de Nemours and Company* padengti bylinėjimosi išlaidas.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142222&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1176436>

APLINKA

2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas

Terminai: Direktyva 2003/87/EB – Šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema – Bauda už perteklinę emisiją – Perteklinės emisijos sąvoka – Prilyginimas pareigos per direktyvoje nustatytą terminą atsisakyti pakankamo leidimų skaičiaus, kuris atitiktų emisiją per ankstesnius kalendorinius metus, neįvykdymui – Atleidimo nuo pareigos priežasties nebuvimas faktinio neatsisakytų leidimų turėjimo atveju, išskyrus *force majeure* – Neįmanomumas pakeisti baudos dydį – Proporcingumas.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi: 2.7. Kiti klausimai, kylantys iš aplinkos apsaugos teisinių santykių; 37. Bylos susijusios su Europos Sąjungos teisės ir tarptautinės teisės aktų taikymu; 1.3. Teisės aktų viešojo ar vidaus administravimo srityje aiškinimo ir taikymo principai.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos [apyvartinių taršos] leidimų [prekybos] sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 96/61/EB (toliau – ir Direktyva 2003/87), 16 straipsnio 3 ir 4 dalies išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp *Billerud Karlsborg AB* bei *Billerud Skärblacks AB* (toliau, kartu – *bendrovės Billerud*) ir *Naturvårdsverket* (Aplinkos apsaugos agentūra) dėl baudos, kuri joms pastarosios agentūros buvo paskirta už tai, kad jos per nustatytą terminą neatsisakė anglies dioksido ekvivalento leidimų, atitinkančių jų faktinę emisiją 2006 metais (1-2 punktai).

Direktyvos 2003/87 12 straipsnio, reglamentuojančio leidimų perleidimą, atsisakymą ir panaikinimą, 3 dalyje numatyta: „Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienais metais ne vėliau nei balandžio 30 d. kiekvieno įrenginio operatorius atsisakytų tokio leidimų skaičiaus, kuris atitiktų bendrą per ankstesnius kalendorinius metus iš to įrenginio išmestų šiltnamio efektą skatinančių dujų kiekį <...> ir kad tie leidimai vėliau būtų panaikinti.“ Už šios pareigos pažeidimą, be Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 2 dalyje numatytų operatorių pavadinimų paskelbimo, baudžiama paskiriant baudą, nurodytą to paties straipsnio 3 ir 4 dalyse. Šiose dalyse numatyta: „3. Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas operatorius, kuris iki kiekvienų metų balandžio 30 d. neatsisako pakankamo skaičiaus leidimų, kurie atitiktų operatoriaus per ankstesnius metus šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją, būtų laikomas turinčiu mokėti baudą už perteklinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją. Nustatoma, kad bauda už perteklinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją – 100 eurų už kiekvieną anglies dioksido ekvivalentą, išmestą iš to įrenginio, už kurį operatorius neatsisakė leidimų. Sumokėjęs baudą už perteklinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją, operatorius neatleidžiamas nuo įsipareigojimo atsisakyti leidimų skaičiaus, atitinkančio tą perteklinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją, kuri susidarytų, jeigu būtų atsisakoma kitų kalendorinių metų leidimų. 4. Per trijų metų laikotarpį, prasidedantį 2005 m. sausio 1 d., valstybės narės už perteklinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją taiko mažesnę 40 eurų baudą už kiekvieną anglies dioksido ekvivalento toną, išmestą iš to įrenginio, dėl kurio operatorius neatsisakė leidimų <...>“.

Byloje susiklostė šios faktinės aplinkybės: 2007 m. balandžio 30 d. pagal Švedijos teisę veikiančios bendrovės *Billerud*, turinčios anglies dioksido emisijos leidimus, neatsisakė leidimų, atitinkančių jų emisiją 2006 m., t. y. atitinkamai 10 828 ir 42 433 tonos. Todėl *Naturvårdsverket* joms skyrė baudą, numatytą 2004 m. Įstatyme Nr. 1199, perkeliančiame Direktyvą 2003/87; jos dydis vienai bendrovei siekia 3 959 366 Švedijos kronų (SEK), o kitai – 15 516 051 SEK, t. y. 433 120 EUR ir 1 697 320 EUR. Grįsdamos savo pateiktą ieškinį dėl šios sankcijos nacionaliniam teismui bendrovės *Billerud* tvirtina, kad 2007 m. balandžio 30 d. jų sąskaitos Švedijos registre buvo papildytos pakankamu leidimų skaičiumi, atitinkančiu bendrą jų emisiją 2006 m. Jos nurodė, jog ši aplinkybė įrodo, kad jos nesiekė išvengti tenkančių pareigų ir kad leidimų neatsisakymą per nustatytą terminą, kuriuo jos kaltinamos, lėmė vidaus administravimo sutrikimai (17-19 punktai).

Susiklosčius šioms aplinkybėms, nacionalinis apeliacinės instancijos teismas į Teisingumo Teismą kreipėsi su šiais klausimais: „1. Ar <...> Direktyvos 2003/87 <...> 16 straipsnio 3 ir 4 dalys reiškia, kad operatorius, kuris iki balandžio 30 d. neatsisako pakankamo leidimų skaičiaus, privalo mokėti baudą, nepaisant neatsisakymo priežasties, pavyzdžiui, net jei operatorius balandžio 30 d. faktiškai turi pakankamą leidimų skaičių, bet iki šios datos jų neatsisakė dėl aplaidumo, administracinės klaidos ar techninės problemos? 2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Direktyvos 2003/87 16

straipsnio 3 ir 4 dalies nuostatomis leidžiama neskirti baudos ar sumažinti jos dydį, pavyzdžiui, dėl pirmajame klausime nurodytų aplinkybių?“ (20 punktas).

Dėl Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalyje įtvirtintos sąvokos „perteklinė emisija“ aiškinimo

Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė sužinoti, ar Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalis reikia aiškinti taip, kad jomis leidžiama tam tikra laisvė skiriant baudą už perteklinę emisiją operatoriams, kurie, nors ir iki einamųjų metų balandžio 30 d. neatsisakė anglies dioksido ekvivalento leidimų už praėjusius metus, šią dieną vis dėlto turi pakankamą leidimų skaičių (21 punktas). Šiuo klausimu siekiama sužinoti, ar sąvoka „perteklinė emisija“, dėl kurios gali būti skirta bauda, turi būti suprantama kaip veiksmas, kurie lemia perteklinę taršą *per se*, o tokiu atveju bauda turi būti skiriama tik operatoriams, kurie kiekvienų metų balandžio 30 d. neturi pakankamo leidimų skaičiaus, ar, priešingai, ją lemia paprastas leidimų, atitinkančių jų emisiją praėjusiais metais, neatsisakymas iki balandžio 30 d., nepaisant neatsisakymo motyvų ar atitinkamų operatorių faktiškai turimų leidimų skaičiaus (22 punktas). Pirmoji šios alternatyvos dalis, kurią nurodė bendrovės *Billerud*, grindžiama pažodiniu junginio „perteklinė emisija“, nurodyto Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalyse, aiškinimu. Pagal jį einamųjų metų balandžio 30 d. faktinis leidimų skaičiaus, pakankamo padengti praėjusių metų emisiją, turėjimas įrodo ypatingos grėsmės aplinkai nebuvimą, ir tik ji gali pateisinti sankcijas Sąjungos teisėje remiantis SESV 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu principu, kad žalą atlygina teršėjas (23 punktas).

Teisingumo Teismas su šiais argumentais nesutiko. Pasak jo, iš tiesų iš pačios Direktyvos 2003/87 teksto matyti, kad pareiga iki einamųjų metų balandžio 30 d. atsisakyti leidimų skaičiaus, atitinkančio emisiją praėjusiais metais, tam, kad jie būtų panaikinti, yra ypač griežta. Ši pareiga yra vienintelė, už kurios nesilaikymą pačioje Direktyvoje 2003/87 numatyta konkreti sankcija. Dėl sankcijų už visus kitus šioms nuostatomis prieštaraujančius veiksmus, remiantis šios direktyvos 16 straipsniu, paliekama nuspręsti valstybėms narėms. Ypatinga svarba, kuri minėta direktyva suteikiama leidimų atsisakymo procesui, taip pat išplaukia iš to, kad baudos paskyrimas neatleidžia operatoriaus nuo pareigos atsisakyti atitinkamo leidimų skaičiaus kitais metais. Vienintelė švelnesnė nuostata dėl šios baudos, numatyta Direktyvoje 2003/87, susijusi su jos dydžiu, kuris sumažinamas nuo 100 eurų iki 40 eurų sistemos bandymo laikotarpiu, t. y. 2005–2007 metais (25 punktas). Be to, nors galutinis leidimų prekybos sistemos tikslas yra aplinkos apsauga siekiant sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją, pati ši sistema ne mažina šią emisiją, o skatina ir sudaro palankias sąlygas siekti ją sumažinti iki nustatyto lygio kuo mažesne kaina. Todėl galutinė nauda aplinkai priklauso nuo to, kaip griežtai nustatomas visas suteiktų leidimų skaičius, kuriuo ribojama minėta sistema leidžiama bendra emisija (26 punktas). Taigi bendra Direktyvos 2003/87 struktūra grindžiama griežta išduotų, turimų, perleistų ir panaikintų leidimų apskaita, kurios pagrindas įtvirtintas šios direktyvos 19 straipsnyje ir reikalauja sukurti registrų sistemą atskiru Komisijos reglamentu. Ši konkreti apskaita siejama su pačiu direktyvos tikslu, t. y. Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos sukūrimu, kuria siekiama sumažinti šių dujų emisiją į atmosferą tiek, kad ji būtų tokio lygio, kad pavojingas antropogeninis poveikis nesutrikdytų klimato sistemos, ir kurios galutinis tikslas yra aplinkos apsauga. Sąjungos teisės aktų leidėjas, pats numatydamas iš anksto nustatytą baudą, siekė prekybos leidimais sistemą apsaugoti nuo konkurencijos iškreipimo, kurį lemtų manipuliavimas rinka (27 punktas).

Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalių tikslas ir poveikis yra bausti ne „teršėjus“ apskritai, bet operatorius, kurių emisijos kiekis praėjusiais metais iki einamųjų metų balandžio 30 d. viršija jų įrenginiams šiais metais skirtų leidimų skaičių, nurodytą valstybės narės centralizuoto registro, kuriam jie teikia ataskaitas remiantis Reglamento Nr. 2216/2004 52 straipsniu, lentelėje „atsisakyti leidimai“. Būtent taip reikia suprasti sąvoką „perteklinė emisija“, o ne kaip perteklinę emisiją *per se* (28 punktas).

Iš viso to, kas išdėstyta, išplaukia, kad Direktyva 2003/87 nustatyta pareiga turi būti vertinama ne kaip paprasta pareiga iki einamųjų metų balandžio 30 d. turėti leidimus, atitinkančius emisiją už praėjusius metus, bet kaip pareiga atsisakyti minėtų leidimų vėliausiai iki balandžio 30 d. tam, kad jie būtų panaikinti Bendrijos registre, skirtame užtikrinti tikslią leidimų apskaitą (30 punktas).

Vis dėlto Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, jog nors ir nėra konkrečios nuostatos, *force majeure* atvejo pripažinimas yra galimas, kai išorės priežastis, kuria remiasi teisės subjektai, lemia pasekmes, kurios yra tokios neišvengiamos, kad asmenims tampa objektyviai neįmanoma vykdyti įsipareigojimų. Todėl nacionalinis teismas turi nustatyti, ar bendrovės *Billerud*, nepaisant visų pastangų

laikytis nustatytų terminų, susidūrė su nuo jų nepriklausomomis, neįprastomis ir nenumatytomis aplinkybėmis, nepriskirtinomis paprastam vidaus administravimo sutrikimui (31 punktas).

Todėl Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jomis draudžiama operatoriui, kuris vėliausiai iki einamųjų metų balandžio 30 d. neatsisakė anglies dioksido ekvivalento leidimų skaičiaus, atitinkančio jo emisiją praėjusiais metais, išvengti baudos už perteklinę emisiją, nors šią datą jis turi pakankamą skaičių leidimų (32 punktas).

Dėl nacionalinio teismo teisės mažinti Direktyvoje 2003/87 numatytą baudos dydį

Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė sužinoti, ar Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, kad šioje nuostatoje numatytos baudos dydį nacionalinis teismas gali keisti remdamasis proporcingumo principu.

Atsakydamas į šį klausimą, Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į didelę teisės aktų leidėjui suteiktą diskreciją (35, 36 punktai). Pabrėžė, jog sprendimas dėl Sąjungos akto proporcingumo neturėtų priklausyti nuo atgalinių jo veiksmingumo vertinimų. Kai Sąjungos teisės aktų leidėjas turi įvertinti būsimas teisės akto, kurį rengiasi priimti, pasekmes, kurios negali būti tiksliai numatytos, jo vertinimas gali būti pripažintas netinkamu, tik jeigu jis yra akivaizdžiai klaidingas atsižvelgiant į šio teisės akto priėmimo metu turėtus duomenis (37 punktas).

Šių principų kontekste Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad analizuojama vienkartinė bauda, Sąjungos teisės aktų leidėjo nuomone, buvo būtina siekiant teisėto tikslo sukurti veiksmingą prekybos anglies dioksido ekvivalento leidimais sistemą turint tikslą išvengti, kad tam tikri operatoriai ar rinkos tarpininkai bandytų apeiti sistemą ar ja manipuliuoti spekuliuodami kaina, kiekiu, terminais ar kompleksiniais finansiniais produktais, kurių reikia bet kokiai rinkai. Sąlygiškai didelė bauda pateisinama būtinybe užtikrinti, kad pareigos atsisakyti pakankamo leidimų skaičiaus nevykdymas būtų vertinamas griežtai ir vienodai visoje Sąjungoje. Be to, ši būtinybė buvo ypač svarbi per visiškai naujos Sąjungoje sistemos taikymo pradžios laikotarpį (39 punktas). Pasak Teisingumo Teismo, nepanašu, kad 40 eurų bauda už iki balandžio 30 d. neatsisakytą anglies dioksido ekvivalento toną (vertė atitinka dvigubą kainą, apskaičiuotą už šią toną būsimoje emisijos leidimų rinkoje) yra neproporcinga naudai, kuri būtų gauta Sąjungai laikantis įsipareigojimų pagal Kioto protokolą (40 punktas).

Apibendrinamas Teisingumo Teismas konstatavo, jog Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalys aiškintinos taip, kad šioje nuostatoje numatytos vienkartinės baudos dydžio nacionalinis teismas **negali keisti** remdamasis proporcingumo principu (41 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendė:

1. 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 96/61/EB, 16 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jomis draudžiama operatoriui, kuris vėliausiai iki einamųjų metų balandžio 30 d. neatsisakė anglies dioksido ekvivalento leidimų skaičiaus, atitinkančio jo emisiją praėjusiais metais, išvengti baudos už perteklinę emisiją, nors šią datą jis turi pakankamą skaičių leidimų.

2. Direktyvos 2003/87 16 straipsnio 3 ir 4 dalis reikia aiškinti taip, kad šioje nuostatoje numatytos vienkartinės baudos dydžio nacionalinis teismas negali keisti remdamasis proporcingumo principu.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=143186&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=333252>

2013 m. spalio 17 d. prejudicinis sprendimas

Iberdrola SA ir kt.

(sujungtos bylos C-566/11, C-567/11, C-580/11, C-591/11, C-620/11 ir C-640/11)

Terminai: Ozono sluoksnio apsauga – Šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema Bendrijoje – Leidimų paskirstymo metodas – Leidimų skyrimas nemokamai.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi: 2.7. Kiti klausimai, kylantys iš aplinkos apsaugos teisinių santykių.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl Direktyvos 2003/87 10 straipsnio išaiškinimo. Šie prašymai buvo pateikti nagrinėjant ginčus, kilusius tarp elektros energiją gaminančių įmonių ir *Administración del Estado* dėl sumažinto atlygio už elektros energijos gamybą (1-2 punktai).

Direktyvos 2003/87 10 straipsnyje „Paskirstymo metodas“ nustatyta: „*Trejų metų laikotarpiui, prasidedančiam 2005 m. sausio 1 d., valstybės narės bent 95 % leidimų skiria nemokamai. Penkerių metų laikotarpiui, prasidedančiam 2008 m. sausio 1 d., valstybės narės bent 90 % leidimų skiria nemokamai.*“

Direktyva 2003/87 į Ispanijos teisės sistemą galutinai buvo perkelta 2005 m. kovo 9 d. Įstatymu 1/2005 (toliau – Įstatymas 1/2005). Pagal šį įstatymą kiekvienas operatorius, eksploatuojantis gamybos įrenginį, kurio šiluminė galia didesnė nei 20 MW, kiekvienais kalendoriniais metais ne vėliau nei balandžio 30 d. privalo atsisakyti tokio apyvartinių taršos leidimų skaičiaus, kuris atitiktų bendrą per ankstesnius kalendorinius metus iš to įrenginio išmestų šiltnamio efektą skatinančių dujų patikrintą kiekį. Atsisakymo tikslais operatoriai gali panaudoti tiek leidimus, kurie jiems buvo paskirti dėl kiekvieno įrenginio pagal nacionalinį paskirstymo planą, tiek leidimus, kuriuos jie įsigijo apyvartinių taršos leidimų rinkoje. Įstatymo 1/2005 16 straipsnyje numatyta, kad 2005–2008 m. laikotarpiu leidimai pagal nacionalinį paskirstymo planą skiriami „nemokamai“. 1997 m. lapkričio 27 d. priėmus Įstatymą 54/1977 dėl elektros energijos sektoriaus, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltos Europos Sąjungos direktyvos dėl elektros energijos vidaus rinkos, elektros energijos gamybos veikla Ispanijoje gali verstis bet kuris ūkio subjektas, atitinkantis nustatytus techninius ir ekonominius reikalavimus. Didmeninė elektros energijos rinka organizuojama pagal minėto įstatymo nuostatas. Šią rinką prižiūri privati įmonė *Compañía Operadora del Mercado de Electricidad SA*, kuriai pavesta nešališkai užtikrinti rinkos skaidrumą ir joje veikiančių subjektų nepriklausomumą. Rinkos veikimas pagrįstas sistema, pagal kurią energijos poreikiai tam tikru laikotarpiu palyginami su tuo pačiu laikotarpiu gautais pasiūlymais. Energija parduodama už kainą, kurią pasiūlo paskutinis gamintojas, kuriuo įėjimas į sistemą yra būtinas siekiant patenkinti elektros energijos paklausą. Tai yra maržinalinė rinka, kur visiems gamintojams, kurių pasiūlymai buvo priimti, mokama vienoda, vadinamoji „ribinė“, kaina, lygi tai, kurią pasiūlė paskutinio patvirtinto gamybos įrenginio eksploatuotojas. Ši kaina nustatyta remiantis energijos pasiūlos ir paklausos kreivių susikirtimo tašku. 2006 m. Karaliaus dekretu Ispanijos vyriausybė nustatė vartotojams taikytinus elektros energijos tarifus, kuriais, be kita ko, atsižvelgiama į elektros energijos kainas, nustatomas rinkoje kiekvieną dieną. Tačiau kadangi vėlesniuose Karaliaus dekretuose visiškai neatsižvelgta į elektros energijos gamybos sąnaudas, atsiradusias dėl laisvos rinkos, tai lėmė didėjančią tarifo deficitą. 2006 m. vasario 24 d. *Consejo de Ministros* (Ministrų taryba) priėmė Karaliaus dekretą įstatymą 3/2006 (toliau – Karaliaus dekretas įstatymas 3/2006), kuris įsigaliojo 2006 m. kovo 1 d. ir kurio pagrindinis tikslas – pakeisti sistemą, pagal kurią Ispanijoje lyginami elektros energijos pardavimo ir pirkimo pasiūlymai, tuo pačiu metu tą dieną ir bendroje tos dienos elektros energijos gamybos rinkoje pateikti tai pačiai įmonių grupei priklausančių operatorių. Karaliaus dekretu įstatymo 3/2006 2 straipsnyje „2006–2007 m. nacionaliniame paskirstymo plane numatyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimai“ numatyta, kad atlygis už elektros energijos gamybą sumažinamas suma, atitinkančia elektros energijos gamintojams pagal 2005–2007 m. nacionalinį leidimų paskirstymo planą nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų vertę. Šio karaliaus dekretu įstatymo preambulėje šis sumažinimas pateisinamas tuo, kad elektros energiją gaminančios įmonės nusprendė „[apyvartinių taršos leidimų] vertę įtraukti į didmeninę elektros energijos rinkoje taikomas kainas“. Joje taip pat nurodyta: „Be to, atsižvelgiant į tai, kad nustatant didmeninės elektros energijos rinkos kainas įtraukiama [apyvartinių taršos leidimų] vertė, lygiavertėmis sumomis sumažinamas atlygis atitinkamiems gamybos įrenginiams. 2006 m. atsiradęs didelis tarifo deficitas taip pat skatina neįskaičiuoti apyvartinių taršos leidimų vertės siekiant nustatyti šio deficito dydį. Egzistuojanti didelių kainų elektros energijos gamybos rinkoje rizika ir jos neigiamos pasekmės, kurias galutiniai vartotojai pajustų nedelsiant ir kurios yra neištaisomos, pateisina būtinybę skubiai imtis šiame akte numatytų priemonių ir tai, kad jos yra išimtinio pobūdžio“. 2007 m. lapkričio 15 d. pramonės, prekybos ir turizmo ministras, taikydamas Karaliaus dekretu įstatymo 3/2006 2 straipsnio 3 dalį, priėmė Įsakymą ITC/3315/2007 dėl 2006 m. atlygio už elektros energijos gamybą sumažinimo suma, atitinkančia nemokamai skirtų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų vertę (toliau – Ministro įsakymas ITC/3315/2007). Šio įsakymo preambulėje šiuo klausimu nurodyta, kad „atlygis gamybos įrenginiams sumažinimas suma, atitinkančia papildomas pajamas, gautas iš pardavimo pasiūlymus įtraukus nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų vertę“ (11-18 punktai).

Pareiškėjos, t. y. elektros energiją Ispanijoje gaminančios įmonės, *Audiencia Nacional* administracinių bylų skyriui pateikė skundus, kuriais prašė paskelbti negaliojančiu Ministro įsakymą ITC/3315/2007 ir kuriuose, be kita ko, teigė, kad šis įsakymas prieštarauja Direktyvai 2003/87, nes juo

būtų panaikinti nemokami apyvartinių taršos leidimai. *Audiencia Nacional* šiuos skundus atmetė, nes nusprendė, kad šiuo įsakymu nemokami apyvartinių taršos leidimai nebuvo panaikinti (19-20 punktai).

Ginčui pasiekus kasacinį teismą, šis Teisingumo Teismui pateikė klausimą: „Ar Direktyvos [2003/87] 10 straipsnį galima aiškinti taip, kad juo nedraudžiama taikyti nacionalinės teisės aktus, kaip antai nagrinėjamus šiuo atveju, kurių tikslas ir poveikis – atlygio už elektros energijos gamybą sumažinimas suma, atitinkančia nemokamai atitinkamu laikotarpiu skirtų [apyvartinių taršos leidimų] vertę?“ (24 punktas).

Dėl Direktyvos 2003/87 10 straipsnio aiškinimo

Analizuodamas kilusį klausimą, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog nei Direktyvos 2003/87 10 straipsnyje, nei jokiaje kitoje direktyvos nuostatoje neaptariamas apyvartinių taršos leidimų panaudojimas ir jomis tiesiogiai neapribojama valstybių narių teisė imtis priemonių, galinčių daryti įtaką apyvartinių taršos leidimų panaudojimo ekonominiams aspektams (28 punktas). Todėl valstybės narės iš esmės **gali** imtis ekonominės politikos priemonių, pavyzdžiui, kontroliuoti tam tikrų prekių ar esminių išteklių rinkose taikomas kainas ir nustatyti, kaip gamintojams nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų vertė perkeltina vartotojams (29 punktas). Tačiau priėmus tokias priemones neturėtų būti panaikintas apyvartinių taršos leidimų skyrimo nemokamai principas ir pažeidžiami Direktyvos 2003/87 tikslai (30 punktas).

Kalbant apie pirmąjį aspektą, pažymėtina, kad atsižvelgiant į Direktyvos 2003/87 10 straipsnyje numatytą neatlygintinumo sąvoką draudžiama ne tik tiesiogiai nustatyti kainą už suteiktus apyvartinius taršos leidimus, bet ir vėliau rinkti mokestį dėl šių suteiktų leidimų (31 punktas). Nagrinėjamais teisės aktais siekiama užtikrinti, kad vartotojas nepatirtų pasekmių, atsirandančių dėl nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų įtraukimo į rinkoje siūlomos parduoti elektros energijos kainą (32 punktas). Iš tikrųjų minėti Ispanijos elektros energijos gamintojai į jų didmeninės elektros energijos rinkoje siūlomą kainą įtraukė apyvartinių taršos leidimų vertę taip pat, kaip bet kokias kitas gamybos išlaidas, nors šie leidimai jiems suteikti nemokamai (33 punktas). Tokia praktika ekonominiu požiūriu, žinoma, yra galima tiek, kiek įmonei skirtų apyvartinių taršos leidimų panaudojimas lemia netiesiogines sąnaudas, vadinamas „alternatyviosiomis sąnaudomis“, atsirandančias šiai įmonei atsisakius pajamų, kurias ji gautų pardavusi šiuos leidimus apyvartinių taršos leidimų rinkoje. Tačiau jeigu taikoma minėta praktika ir kartu kainų nustatymo Ispanijos elektros energijos gamybos rinkoje sistema, elektros energijos gamintojai gauna nenumatyto pelno (34 punktas). Elektros energijos gamybos rinka Ispanijoje yra maržinalinė, kurioje visi gamintojai, kurių pasiūlymai buvo priimti, gauna vienodą kainą, tai yra tą, kurią pasiūlė paskutinio patvirtinto gamybos įrenginio eksploatuotojas. Kadangi ši ribinė kaina atitinkamu laikotarpiu buvo nustatyta atsižvelgiant į kombinuotojo ciklo dujų ir garo elektrinių – technologija, dėl kurios apyvartiniai taršos leidimai suteikiami nemokamai – operatorių pasiūlymus, apskaičiuojant tokių pasiūlymų kainą įtraukta leidimų vertė turi įtakos elektros energijos kainai visoje rinkoje (35 punktas). Dėl šios aplinkybės Ministro įsakymu ITC/3315/2007 numatytas atlygio sumažinimas taikomas ne tik nemokamai apyvartinius taršos leidimus gavusioms įmonėms, bet ir elektrinėms, kurioms tokių leidimų nereikia, kaip antai hidroelektrinėms ir atominėms elektrinėms, nes apyvartinių taršos leidimų vertės įtraukimas į sąnaudų struktūrą turėjo įtakos elektros energijos kainai, kuri mokama visiems Ispanijos didmeninėje elektros energijos rinkoje veikiančioms elektros energijos gamintojams (36 punktas). Be to, nagrinėjamuose teisės aktuose atsižvelgiama ne į skirtų leidimų kiekį, bet į kitus veiksnius, kaip antai elektrinės rūšį ir išmetamų teršalų koeficientą. Nagrinėjamuose teisės aktuose numatytas atlygio už elektros energijos gamybą sumažinimas apskaičiuojamas taip, kad jis taikomas tik kainos daliai, susidariusiai dėl įtrauktų alternatyviųjų leidimų sąnaudų. Tai galiausiai patvirtina aplinkybė, kad mokestis nerenkamas, kai elektrinių operatoriai nemokamai skirtus leidimus parduoda antrinėje rinkoje (37 punktas). Taigi pagrindinėse bylose nagrinėjamais teisės aktais siekiama ne nustatyti *a posteriori* mokestį dėl skirtų apyvartinių taršos leidimų, bet pašalinti nenumatyto pelno padarinius, kuriuos Ispanijos elektros energijos rinkoje lėmė nemokamas apyvartinių taršos leidimų skyrimas (38 punktas).

Direktyvos 2003/87 10 straipsnyje numatytu apyvartinių taršos leidimų skyrimu nemokamai buvo siekiama ne suteikti atitinkamiems gamintojams subsidijas, bet sušvelninti Europos Sąjungos staigiai ir vienašališkai sukurtos apyvartinių taršos leidimų rinkos ekonominį poveikį išvengiant, kad tam tikri gamybos sektoriai, kuriems taikoma ši direktyva, neprarastų konkurencingumo (39 punktas). Tačiau konkurencinis spaudimas nebuvo pakankamai stiprus, kad būtų apribotas apyvartinių taršos leidimų įtraukimas į elektros energijos kainą, dėl to elektros energijos gamintojai gavo nenumatyto pelno. Siekiant

išvengti šio nenumatyto pelno, nuo 2013 m. visi apyvartiniai taršos leidimai parduodami aukcione (40 punktas).

Iš to išplaukia, kad pagal Direktyva 2003/87 nustatyta apyvartinių taršos leidimų skyrimo nemokamai sistema nereikalaujama, kad elektros energijos gamintojai galėtų įtraukti šių leidimų vertę į elektros energijos kainą ir taip gauti nenumatyto pelno (41 punktas). Todėl Direktyvos 2003/87 10 straipsnyje numatyta leidimų skyrimo nemokamai sąvokai **neprieštarauja** teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, pagal kuriuos sumažinamas elektros energijos gamintojų atlygis siekiant panaikinti nenumatyta pelną, gautą dėl nemokamai suteiktų apyvartinių taršos leidimų, su sąlyga, kad, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 30 punkte, nepažeidžiami šios direktyvos tikslai (42 punktai).

Kalbant apie šį antrąjį aspektą, primintina, kad pagrindinis Direktyvos 2003/87 tikslas yra iš esmės sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Šis tikslas turi būti pasiektas paisant tam tikro skaičiaus papildomų tikslų ir taikant tam tikras priemones. Šiuo atveju pagrindinė priemonė yra Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema. Kiti papildomi tikslai, kurie turi būti pasiekti pagal minėtą sistemą, visų pirma, yra ekonomikos plėtros ir užimtumo bei vidaus rinkos vientisumo ir konkurencijos sąlygų užtikrinimas (43 punktas).

Taigi nagrinėjamu atveju konkrečiai kyla toks klausimas: ar neutralizuojant nenumatyta pelną, gautą dėl nemokamai skirtų leidimų, pagrindinėse bylose nagrinėjamais teisės aktais nepažeidžiamas Direktyva 2003/87 nustatytos sistemos tikslas sumažinti išmetamų teršalų kiekį, kai su aplinkos apsauga susijusios sąnaudos įtraukiamos apskaičiuojant prekių kainą (44 punktas). Visų pirma, apyvartinių taršos leidimų skyrimas nemokamai buvo pereinamojo laikotarpio priemonė, kuria siekta išvengti įmonių konkurencingumo praradimo dėl nustatytos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos. Taigi jis tiesiogiai nesusijęs su aplinkosaugos tikslu sumažinti išmetamų teršalų kiekį (45 punktas). Antra, atsižvelgiant į maržinalinį šios rinkos pobūdį, pagrindinėse bylose nagrinėjamais teisės aktais daromas poveikis ne apyvartinių taršos leidimų rinkai, bet nenumatytam pelnui, kurį visi Ispanijos elektros gamintojai gauna šių leidimų vertę įtraukus į siekiant nustatyti didmeninės elektros energijos rinkos kainą atrinktų pasiūlymų kainą (46 punktas). Iš tikrųjų įmonės gali apyvartinius taršos leidimus, kurie joms skirti nemokamai, panaudoti savo elektros energijos gamybos veiklai arba juos parduoti apyvartinių taršos leidimų rinkoje, atsižvelgdamos į jų vertę rinkoje ir pelną, kurį už tai galėtų gauti (47 punktas). Trečia, konstatuotina, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamais teisės aktais nepažeidžiamas Direktyvos 2003/87 aplinkosauginis tikslas skatinti mažinti išmetamų teršalų kiekį (48 punktas).

Viena vertus, siekiant sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, šia direktyva buvo nustatyta apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema. Kaip matyti iš šios direktyvos 1 straipsnio, iniciatyvos mažinti išmetamų teršalų kiekį turi būti ekonomiškai efektyvios ir taupios, atsižvelgiant į tai, kad gamintojas, pasirinkdamas ekonomiškai naudingiausią galimybę, gali nuspręsti arba investuoti į efektyvesnes mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetančias technologijas, arba pasinaudoti didesniu apyvartinių taršos leidimų skaičiumi, arba net sumažinti savo gamybos apimtį. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad pagal pagrindinėse bylose nagrinėjamus teisės aktus apyvartinių taršos leidimų vertę atitinkanti suma gali būti gaunama juos pardavus, darytina išvada, kad šiais teisės aktais elektros energijos gamintojai neatgrasomi nuo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo (49 punktas). Kita vertus, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo sąnaudos įskaičiuojamos į didmeninėje elektros energijos rinkoje gamintojų pateiktus kainų pasiūlymus. Kadangi didesnės gamybos sąnaudos susilpnina jų poziciją šioje rinkoje, elektros energijos gamintojai skatinami mažinti su jų veikla susijusių išmetamų teršalų kiekį (50 punktas). Galiausiai Įstatymu 1/2005 elektros energiją gaminančioms įmonėms nustatoma pareiga kiekvienais kalendoriniais metais atsisakyti tokio apyvartinių taršos leidimų skaičiaus, kuris atitiktų bendrą per ankstesnius kalendorinius metus įrenginio išmestų teršalų patikrintą kiekį tam, kad šie leidimai vėliau būtų panaikinti pagal Direktyvos 2003/87 12 straipsnio 3 dalį (51 punktas).

Tačiau keli gamintojai Teisingumo Teismui pateiktose pastabose teigė, kad pagrindinėse bylose aptariamas atlygio už elektros energijos gamybą sumažinimas yra toks, kad juo nebeskatinama mažinti išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (52 punktas). Tiesa, kad iš atsakymų į Teisingumo Teismo raštu pateiktus klausimus matyti, jog Ministro įsakyme ITC/3315/2007 numatyta šio sumažinimo apskaičiavimo formulė galėtų lemti tai, kad dėl atitinkamo elektrinės operatoriaus sumažinto išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio padidėtų jo turimo mokėti mokesčio dydis (53 punktas). Tačiau Ispanijos vyriausybė pažymėjo, kad šios papildomos sąnaudos nepanaikina naudos, gaunamos dalyvaujant apyvartinių taršos leidimų prekyboje (54 punktas). Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad paskatos mažinti kiekvieno įrenginio išmetamų teršalų kiekį esmė yra nauda, kurią galima gauti sumažinus reikiamą apyvartinių taršos leidimų skaičių; šie ekonominę vertę įgyja juos pardavus,

neatsižvelgiant į tai, ar jie buvo skirti nemokamai (55 punktas). Beje, siekiant Direktyvoje 2003/87 nustatyto tikslo taupiai ir ekonomiškai efektyviai sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį nereikalaujama, kaip buvo pabrėžta šio sprendimo 41 punkte, kad įmonės apyvartinių taršos leidimų, kurie joms skirti nemokamai, sąnaudas įtrauktų į kainas vartotojams (56 punktas). Be to, kadangi Ispanijos elektros energijos gamybos rinkoje visiems gamintojams mokama vienoda kaina, o galutinis vartotojas nežino, kokia technologija buvo naudojama jo vartojamai elektros energijai, kurios tarifą nustato valstybė, pagaminti, tai, kiek elektros energijos gamintojai gali į kainas įtraukti apyvartinių taršos leidimų naudojimo sąnaudas, neturi įtakos išmetamų teršalų kiekio mažinimui (57 punktas). Iš to matyti, kad priemonė, kuria sumažinamas atlygis už elektros energijos gamybos veiklą, kaip antai numatyta pagrindinėse bylose nagrinėjamuose teisės aktuose, to atlygio visiškai nepanaikina, nors ir gali sumažinti iniciatyvą riboti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (58 punktas).

Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas apibendrina, kad Direktyvos 2003/87 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, kurių tikslas ir poveikis – atlygio už elektros energijos gamybos veiklą sumažinimas suma, kuria šis atlygis padidėjo į siūlomas elektros energijos pardavimo didmeninėje elektros energijos rinkoje kainas kaip papildomas gamybos sąnaudas įtraukus nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų vertę (59 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendė:

2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 96/61/EB, 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėse bylose, kurių tikslas ir poveikis – atlygio už elektros energijos gamybos veiklą sumažinimas suma, kuria šis atlygis padidėjo į siūlomas elektros energijos pardavimo didmeninėje elektros energijos rinkoje kainas kaip papildomas gamybos sąnaudas įtraukus nemokamai skirtų apyvartinių taršos leidimų vertę.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=143190&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=333252>

2013 m. spalio 24 d. sprendimas Europos Komisija prieš Ispanijos Karalystę (C-151/12)

Terminai: Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Aplinka – Direktyva 2000/60/EB – Teisinis Bendrijos politikos pagrindas vandens srityje – Direktyvos 2000/60 4 straipsnio 8 dalies, 7 straipsnio 2 dalies, 10 straipsnio 1 ir 2 dalių bei V priedo 1.3 ir 1.4 skirsnių perkėlimas į nacionalinę teisę – Regioniniai ir tarpregioniniai upių baseinai – Ispanijos Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalis *in fine* – Supletyvumo sąlyga.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi: 2.7. Kiti klausimai, kylantys iš aplinkos apsaugos teisinių santykių; 37. Bylos susijusios su Europos Sąjungos teisės ir tarptautinės teisės aktų taikymu.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Vandens valdymo tikslais Ispanijos teisės aktuose išskiriamos dvi upių baseinų kategorijos, t. y. „tarpregioniniai“ upių baseinai, į kuriuos patenka keliose autonominių bendrijų teritorijose cirkuliuojantys vandenys ir dėl kurių viena valstybė turi išimtinę kompetenciją priimti teisės aktus, ir „regioniniai“ upių baseinai, kurių vandenys cirkuliuoja vienos autonominės bendrijos teritorijoje, ir dėl kurių atitinkamos autonominės bendrijos gali įgyvendinti kompetenciją leisti teisės aktus. Pagal Ispanijos Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalį: „*Jei šioje Konstitucijoje nėra nustatyta, jog tam tikri klausimai yra valstybės atsakomybės sritis, atitinkamuose statutuose gali būti numatyta, kad jie patenka į autonominių regionų atsakomybės sritį. Kompetencija autonomijos statutuose nenumatytose srityse priklauso valstybei, kurios normos kolizijos atveju turi viršenybę visais klausimais, neįeinančiais į išimtinę autonominių regionų kompetenciją. Bet kuriuo atveju visoje valstybėje galiojanti teisė yra supletyvi* [papildanti] (angl. supplementary) *autonominių regionų teisės atžvilgiu.*“ Dėl tarpregioninių upių baseinų atitinkamos

Direktyvos 2000/60⁶ nuostatos buvo įgyvendintos 2008 m. rugsėjo 10 d. Įsakymu ARM/2656/2008 (toliau – 2008 m. įsakymas). 2008 m. įsakymo vienintelio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „patvirtinti nurodymai taikomi Bendrijos tarpreģioniniams upių baseinams“. 2011 m. gegužės 11 d. Įsakymas ARM/1195/2011 iš dalies pakeitė tam tikrus 2008 m. įsakymo (toliau – 2011 m. įsakymas) aspektus. Regioninių upių baseinų srityje tik Autonominė Katalonijos bendrija pasinaudojo savo kompetencija, kad įgyvendintų nagrinėjamas Direktyvos 2000/60 nuostatas. Šiuo tikslu ji patvirtino dvi priemones, konkrečiai kalbant, atitinkamai 2006 m. spalio 10 d. Dekretą 380/2006, patvirtinantį Hidrologinio planavimo Katalonijoje taisykles (toliau – Dekretas 380/2006), ir 2008 m. birželio 3 d. vyriausybinių susitarimą (GOV/128/2008) dėl Katalonijos vandens būklės priežiūros monitoringo programos (toliau – 2008 m. vyriausybinių susitarimas) (11 – 16 punktai).

Savo ieškiniu Europos Komisija Teisingumo Teismo prašo pripažinti, kad, kiek tai susiję su regioniniais upių baseiniais, nepriėmusi visų teisės aktų, reikalingų perkelti į nacionalinę teisę 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (toliau – ir Direktyva 2000/60), 4 straipsnio 8 dalį, 7 straipsnio 2 dalį, 10 straipsnio 1 ir 2 dalis bei V priedo 1.3 ir 1.4 skirsnius, Ispanijos Karalystė neįvykdė išpareigojimų pagal šią direktyvą (1 punktą).

Ispanijos Karalystė teigė, kad įpareigojimų, kylančių iš nagrinėjamų Direktyvos 2000/60 nuostatų, kiek tai susiję su regioniniais upių baseiniais, išskyrus Katalonijos upių baseinus, perkėlimą į vidaus teisę užtikrina Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalyje *in fine* nustatyta supletyvumo sąlyga (angl. *supplementing clause*; vok. *Ergänzungsklausel*). Jos manymu, pagal minėtą sąlygą, kai autonominė bendrija, kuriai atitinkamoje srityje suteikta teisės aktų leidybos kompetencija, neįgyvendina savo galios arba ją įgyvendina tik iš dalies, autonominės bendrijos neregamentuotose srityse toliau galioja visos arba dalinės valstybės normos. Remdamasi 2008 m. įsakymu Ispanijos Karalystė taip pat teigė, kad šiuo atveju regioninių upių baseinų srityje yra užtikrinamas visiškas valstybės normų taikymas (23 punktas).

Dėl direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę būdų

Vertindamas Komisijos pateiktus kaltinimus, Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad pagal nusistovėjusią teismų praktiką direktyvos nuostatos turi būti įgyvendinamos neginčijamai privalomai, konkrečiai, tiksliai ir aiškiai, kad būtų patenkinamas teisinio saugumo reikalavimas (26 punktas). Vis dėlto pagal patį SESV 288 straipsnio trečios pastraipos tekstą valstybės narės gali pasirinkti direktyvos, kurioms ji skirta, įgyvendinimo formą ir būdus, leidžiančius geriausiai užtikrinti jos siektiną tikslą. Iš šios nuostatos išplaukia, kad direktyvai perkelti į nacionalinę teisę nebūtina, kad kiekviena valstybė narė imtųsi įstatymų leidybos veiksmų (27 punktas). Be to, Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, jog ne visuomet yra būtina direktyvos nurodymus formaliai perkelti į aiškias ir specialias teisės normas, nes, atsižvelgiant į direktyvos turinį, jai įgyvendinti gali pakakti bendro teisinio konteksto. Konkrečiai tariant, bendrųjų konstitucinės arba administracinės teisės principų buvimas perkėlimą konkrečiais įstatymais ar kitais teisės aktais gali daryti perteklinį, tačiau su sąlyga, jog šie principai veiksmingai užtikrina, kad nacionalinės valdžios institucijos taikys visą direktyvą ir kad tuo atveju, kai nagrinėjama direktyvos nuostata yra skirta sukurti asmenims teises, šių principų nulemta teisinė situacija yra pakankamai apibrėžta ir aiški, ir jog nurodyti asmenys turi galimybę sužinoti apie tokias savo teises ir prireikus remtis jomis nacionaliniuose teismuose (28 punktas).

Teisingumo Teismas pripažino, jog Ispanijos Karalystė, kiek tai susiję su regioniniais upių baseiniais, išskyrus Katalonijos upių baseinus, nepriėmė įstatyminių nuostatų, į nacionalinę teisę perkeliančių Direktyvos 2000/60 V priedo 1.4 skirsnį, nes 2008 m. įsakymas taikomas tik tarpreģioniniams upių baseinams (30 punktas).

Toliau Teisingumo Teismas aiškinosi, ar Direktyvos 2000/60 nuostatų įgyvendinimą užtikrina Ispanijos Karalystės nurodoma supletyvumo sąlyga. Pasak Teisingumo Teismo, darant prielaidą, kad supletyvumo sąlyga gali būti taikoma šioje byloje, Ispanijos Karalystė vis dėlto nepaiškino, kaip šis principas leistų ištaisyti padėtį, kai nėra reglamentavimo, susijusio su regioninių upių baseiniais, o 2008 m. įsakymo taikymo sritis yra aiškiai apribojama tarpreģioniniais upių baseiniais (32 punktas). Be to, nors 2008 m. įsakymo supletyvus taikymas turi būti suprantamas taip, kad jo 5.1 skirsnyje numatytos įgyvendinimo nuostatos regioninių upių baseinams taikomos viršijant šio įsakymo vienintelio straipsnio 2 dalies formuluotės ribas, teisinė padėtis netenkina aiškumo ir tikslumo reikalavimų, kurie taikomi

⁶ 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (toliau – ir Direktyva 2000/60).

perkeliamiems nacionalinės teisės aktams (33 punktas). Taip pat aktualu, kad Komisija, kuriai šiuo klausimu Ispanijos Karalystė neprieštarauja, remdamasi 2010 m. gruodžio 15 d. ataskaita, pažymėjo šiuo metu Ispanijos konstitucinėje teisėje esantį neužtikrintumą dėl supletyvumo sąlygos, kaip Sąjungos teisės įgyvendinimą užtikrinančios priemonės, taikymo apimties (34 punktas). Galiausiai pagal Konstitucinio Teismo praktiką, panašu, jog Ispanijos Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalis *in fine* neleidžia supletyviai taikyti valstybės normų tuo atveju, kai nėra autonominės bendrijos teisės aktų; pagal ją galima tik užpildyti identifikuotas spragas (35 punktas). Dėl 2008 m. įsakyme pateiktos nuorodos į regioninių upių baseinų valdymo planus, siekiant įrodyti, jog minėtas įsakymas visiškai taikomas šiems baseinams, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, Ispanijos Karalystė neįrodė, jog autonominės bendrijos veikė remdamosi teisine pareiga, kai minėtų baseinų valdymo planuose nurodė 2008 m. įsakymą. Tokia nuoroda atspindi vien administracinę praktiką, kuri dėl savo pobūdžio gali būti bet kada pakeista ir kuri nėra tinkamai paviešinta, ji negali būti laikoma tinkamu iš Sutarties kylančių įsipareigojimų įvykdymu (36 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendė:

1. Pripažinti, kad Ispanijos Karalystė, kiek tai susiję su regioniniais upių baseiniais, išskyrus Katalonijos upių baseinus, nepriėmusi teisės aktų, reikalingų perkelti į nacionalinę teisę 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, 4 straipsnio 8 dalį, 7 straipsnio 2 dalį, 10 straipsnio 1 ir 2 dalis bei V priedo, į kurią daroma nuoroda šios direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje, 1.3 skirsnio ir 1.4.1 poskirsnio i-iii papunkčius, taip pat, kiek tai susiję su Katalonijos upių baseiniais, šios direktyvos 7 straipsnio 2 dalį ir 10 straipsnio 1 ir 2 dalis, neįvykdė įsipareigojimų pagal šią direktyvą.

2. Atmesti likusią ieškinio dalį.

3. Priteisti iš Ispanijos Karalystės bylinėjimosi išlaidas.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=143545&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=333252>

2013 m. spalio 3 d. didžiosios kolegijos sprendimas
Inuit Tapirūt Kanatamiūr kiti prieš Europos Komisiją ir Nyderlandų Karalystę
(C- 583/11 P)

Terminai: Apeliacinis skundas – Reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 – Prekyba produktais iš ruonių – Šių produktų importo ir prekybos ribojimai – Ieškinys dėl panaikinimo – Priimtinumas – Fizinis ar juridinių asmenų teisė pareikšti ieškinį – SESV 263 straipsnio ketvirta pastraipa – Sąvoka „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktas“ – Įstatymo galią turintys teisės aktai – Pagrindinė teisė į veiksmingą teisminę gynybą“.

Sąsajos su Teismų procesinių sprendimų administracinėse bylose kategorijų klasifikatoriumi: 37. Bylos susijusios su Europos Sąjungos teisės ir tarptautinės teisės aktų taikymu; 1.3. Teisės aktų viešojo ar vidaus administravimo srityje aiškinimo ir taikymo principai.

Teisingumo Teismas konstatavo:

Apeliaciniu skundu apeliantai prašo panaikinti 2011 m. rugsėjo 6 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo nutartį (T- 18/10, toliau – skundžiama nutartis), kuria teismas atmetė apeliančių ir *E. A. Agathos* pareikštą ieškinį dėl 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių (toliau – ginčijamas reglamentas) panaikinimo kaip nepriimtina (1 punktas).

Skundžiama nutartimi Bendrasis Teismas nusprendė, kad apeliantai ir *E. A. Agathos* neatitinka priimtino reikalavimų pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą.

Šis straipsnis įtvirtina: „*Europos Sąjungos Teisingumo Teismas prižiūri įstatymo galią turinčių teisės aktų, Tarybos, Komisijos ir Europos centrinio banko priimtų teisės aktų, išskyrus rekomendacijas ir nuomones, ir Europos Parlamento bei Europos Vadovų Tarybos aktų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumą. Jis taip pat prižiūri Sąjungos įstaigų ar organų aktų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumą.*

Šiuo tikslu Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti valstybės narės, Europos Parlamento, Tarybos ar Komisijos pateiktus ieškinius dėl kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, Sutarčių ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais.

Tomis pačiomis sąlygomis Teismo jurisdikcijai priklauso spręsti Audito Rūmų, Europos centrinio banko ir Regionų komiteto dėl savo prerogatyvų gynimo pateiktus ieškinius.

Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pirmoje ir antroje pastraipose numatytais sąlygomis pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, ar dėl reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių.

<...>“

Dėl SESV 263 straipsnyje įtvirtintos sąvokos „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ aiškinimo

Apeliacinio skundo pirmojo pagrindo pirmoje dalyje apeliantai iš esmės kaltino Bendrąjį Teismą, kad šis padarė teisės klaidą nusprendęs, kad SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje vartojama sąvoka „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ neapima įstatymo galią turinčių teisės aktų, kaip jie suprantami pagal SESV 289 straipsnio 3 dalį, kaip antai ginčijamo reglamento (45 punktas).

Dėl šios apeliacinio skundo pirmojo pagrindo dalies pagrįstumo, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad SESV 263 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodyti Sąjungos teisės aktai, dėl kurių Sąjungos teisme galima pareikšti ieškinį dėl panaikinimo, t. y. pirma, įstatymo galią turintys teisės aktai ir, antra, kiti teisinių padarinių tretiesiems asmenims turintys privalomi aktai, kurie gali būti individualaus pobūdžio arba visuotinio taikymo teisės aktai. Remiantis SESV 263 straipsnio antra pastraipa, dėl šių teisės aktų gali būti pareikštas ieškinys dėl kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, Sutarčių ar kokios nors su jų taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais (52 punktas). Taip pat SESV 263 straipsnyje aiškiai išskiriama, pirma, Sąjungos institucijų ir valstybių narių ir, antra, fizinių bei juridinių asmenų teisė pareikšti ieškinį. O SESV 263 straipsnio antroje pastraipoje suteikiama teisė joje išvardytoms Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms ieškiniu dėl panaikinimo ginčyti visų pirmoje pastraipoje nurodytų teisės aktų teisėtumą, nekeliant reikalavimo pagrįsti suinteresuotumą pareikšti ieškinį, kai siekiama pasinaudoti šia teise. Be to, kaip nurodyta šio straipsnio trečioje pastraipoje, joje nurodytoms institucijoms ir komitetui leidžiama kreiptis į Teisingumo Teismą su ieškiniu dėl šių aktų panaikinimo, jei tuo ieškiniu siekiama ginti jų prerogatyvas (53 punktas).

Dėl fizinių ir juridinių asmenų teisės pareikšti ieškinį SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nustatyta, kad „kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pirmoje ir antroje pastraipose numatytais sąlygomis pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, ar dėl reglamentuojančio [reglamentuojamojo] pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių [įgyvendinamųjų] priemonių“ (54 punktas).

Dvi pirmosios SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos dalys atitinka dalis, kurios buvo numatytos EB sutarties 230 straipsnio ketvirtoje pastraipoje prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai (55 punktas). Kadangi tose dalyse kalbama apie „aktus“ apskritai, jose minimi aktai reiškia bet kokią Sąjungos aktą, turintį privalomų teisinių pasekmių. Taigi ši nuostata apima visuotinio taikymo, įstatymo galią turinčius arba kitokius ir individualius teisės aktus. SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos antroje dalyje pažymėta, kad jei fizinis ar juridinis asmuo, kuris pareiškia ieškinį dėl panaikinimo, nėra ginčijamo akto adresatas, tada ieškinio priimtinumui keliamas reikalavimas, kad ieškovas būtų tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs (56 punktas).

Lisabonos sutartimi prie SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos buvo pridėta trečia dalis, kuria sušvelnintos fizinių ar juridinių asmenų pareikštų ieškinių dėl panaikinimo priimtinumą sąlygos. Šioje dalyje fizinių ar juridinių asmenų pareikštų ieškinių dėl panaikinimo priimtinumui nekeliamas reikalavimas dėl konkrečios sąsajos ir suteikiama teisė pareikšti ieškinius dėl „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų“, dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių ir kurie tiesiogiai susiję su ieškovu (57 punktas).

Dėl sąvokos „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“, remiantis SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos trečia dalimi, darytina išvada, kad jos apimtis siauresnė už SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos pirmoje ir antroje dalyse vartojamą sąvoką „aktai“, skirtą kvalifikuoti kitas priemones, kurias fiziniai arba juridiniai asmenys gali prašyti panaikinti, rūšis. Kaip pagrįstai nusprendė Bendrasis Teismas, pirmoji minėta sąvoka negali reikšti visų visuotinio taikymo teisės aktų ir yra susijusi su siauresne tokio

pobūdžio teisės aktų kategorija. Jei būtų aiškinama priešingai, SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos antroje ir trečioje dalyse daromas skirtumas tarp terminų „aktai“ ir „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ netektų prasmės (58 punktas).

Be to, SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos tekstas yra identiškas Sutarties dėl Konstitucijos Europai projekto III-365 straipsnio 4 dalies turiniui. Remiantis pastarosios nuostatos parengiamaisiais dokumentais darytina išvada, kad nors EB 230 straipsnio ketvirtos pastraipos pakeitimu siekta išplėsti fizinių ir juridinių asmenų ieškinių dėl panaikinimo priimtumo sąlygas, EB 230 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nustatytos ir įstatymo galią turintiems teisės aktams taikomos priimtumo sąlygos vis dėlto neturėjo būti pakeistos. Taigi termino „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ vartojimas šios nuostatos pakeitimo projekte leido apibrėžti teisės aktų kategoriją, dėl kurios nuo šiol galima pareikšti ieškinį dėl panaikinimo ne tokiais griežtomis sąlygomis kaip anksčiau, tačiau išlaikant „ribotą galimybę privatiems asmenims pareikšti ieškinius dėl įstatymo galią turinčių teisės aktų (kuriems tebetaikytina „tiesioginės ir konkrečios sąsajos“ sąlyga)“ (žr., be kita ko, Europos konvento sekretoriatas, 2003 m. kovo 25 d. Teisingumo Teismo darbo organizavimo darbo grupės galutinė ataskaita, CONV 636/03, 22 punktas ir 2003 m. gegužės 12 d. Konvento prezidiumo lydraštis, CONV 734/03, p. 20) (59 punktas). EB 230 straipsnio ketvirtoje pastraipoje įtvirtintu fizinių ir juridinių asmenų teisės pareikšti ieškinį pakeitimu buvo siekiama tiems asmenims suteikti galimybę ne tokiais griežtomis sąlygomis pareikšti ieškinius dėl visuotinio taikymo teisės aktų, išskyrus įstatymo galią turinčius teisės aktus, panaikinimo (60 punktas).

Todėl Bendrasis Teismas pagrįstai nusprendė, kad SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje vartojama sąvoka „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ neapima įstatymo galią turinčių teisės aktų (61 punktas).

Dėl SESV 263 straipsnio 4 pastraipoje įtvirtintos sąvokos „aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję“

Apeliacinio skundo pirmojo pagrindo antroje dalyje apeliantai iš esmės kaltino Bendrąjį Teismą, kad jis padarė teisės klaidą nusprendęs, jog jie neatitinka SESV 263 ketvirtos pastraipos antroje dalyje nustatytų reikalavimų ieškiniui dėl panaikinimo pareikšti, nes nėra tiesiogiai ir konkrečiai susiję su ginčijamu reglamentu (68 punktas).

Teisingumo Teismas šiuo aspektu sprendė, kad konkrečios sąsajos su aktu, kuri prašoma panaikinti, sąlygos turinys, kaip jį Teisingumo Teismas aiškina nuo minėto Sprendimo *Plaumann* prieš *Komisiją* priėmimo nusistovėjusioje praktikoje, Lisabonos sutartimi **nebuvo pakeistas**. Todėl Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai taikė toje teismų praktikoje nustatytus vertinimo kriterijus (71 punktas).

Remiantis ta teismų praktika, fiziniai ar juridiniai asmenys atitinka reikalavimą dėl konkrečios sąsajos tik tuomet, jeigu ginčijamas teisės aktas susijęs su jais dėl tam tikrų jiems būdingų savybių arba dėl juos iš kitų asmenų išskiriančių konkrečių aplinkybių ir taip individualizuoja juos kaip adresatus (72 punktas). Šiuo atveju skundžiamos nutarties 88–93 punktuose Bendrasis Teismas iš tikrųjų išnagrinėjo tik tai, ar keturi iš visų apeliančių yra konkrečiai susiję su ginčijamu reglamentu, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, nes kiti apeliantai bet kuriuo atveju nebuvo tiesiogiai susiję su tuo reglamentu, kaip tai suprantama pagal tą pačią nuostatą. Vis dėlto reikia konstatuoti, kad ginčijamame reglamente nėra vienas apeliantas neindividualizuojamas taip, kaip adresatas pagal po minėto Sprendimo *Plaumann* prieš *Komisiją* priėmimo nusistovėjusią teismų praktiką. Iš tiesų ginčijamame reglamente nustatytas draudimas į rinką tiekti produktus iš ruonių suformuluotas bendrai ir taikomas vienodai visiems ūkio subjektams, kurie patenka į jo taikymo sritį (73 punktas).

Remiantis pačia SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos formuluote ir nusistovėjusia teismų praktika, darytina išvada, kad fizinis arba juridinis asmuo gali siekti panaikinti aktą, kuris nėra nei jam skirtas aktas, nei reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktas, tik tuo atveju, jeigu jis su tuo aktu yra susijęs ne tik tiesiogiai, bet ir konkrečiai (76 punktas). Taigi, kadangi tiesioginės ir konkrečios sąsajos su aktu, kuri prašoma panaikinti, sąlygos yra kumuliacinės, dėl aplinkybės, kad ieškovas vienos iš jų netenkina, jo pareikštas ieškinys dėl to akto panaikinimo turi būti laikomas nepriimtiniu (76 punktas).

Dėl teismo pareigos motyvuoti savo sprendimą

Apeliacinio skundo antrajame pagrinde apeliantai teigė, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes konkrečiai ir aiškiai neatsakė į jų pastabų dėl nepriimtumu grindžiamų prieštaravimų 53–57 punktuose išdėstytus argumentus, kad tik platus SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos aiškinimas

atitinka Chartijos 47 straipsnį⁷ ir EŽTK 6 straipsnį „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“ ir 13 straipsnį „Teisė į veiksmingą teisinę gynybos priemonę“ (78 punktas).

Pasak Teisingumo Teismo, akivaizdu, kad skundžiamos nutarties 51 punkte Bendrasis Teismas atsakė į apeliančių argumentus dėl pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę apsaugą, išdėstytus jų pateiktų pastabų 53–57 punktuose. Remdamasis Teisingumo Teismo praktika, Bendrasis Teismas nusprendė, kad Sąjungos teismai, net atsižvelgdami į veiksmingos teisminės apsaugos principą, negali aiškinti pavienių asmenų teisės pareikšti ieškinį dėl reglamentų taip, kad būtų nutolta nuo šių Sutartyje aiškiai numatytų sąlygų, antraip peržengtų savo jurisdikcijos ribas (81 punktas).

Pasak Teisingumo Teismo, Bendrasis Teismas **neprivalo** parengti detalaus atsakymo į visus bylos šalių pateiktus argumentus. Remiantis ta teismų praktika, Bendrojo Teismo motyvavimas gali būti numanomas, jeigu juo remdamiesi suinteresuotieji asmenys gali suprasti priežastis, dėl kurių imtasi atitinkamų priemonių, o kompetentingas teismas – turėti pakankamai informacijos, kad galėtų vykdyti kontrolę (82 punktas). Dėl šių priežasčių aplinkybė, kad skundžiamos nutarties 51 straipsnyje Bendrasis Teismas tiesiogiai nekalba apie apeliančių nurodytus EŽTK 6 ir 13 straipsnius ir tiesiogiai nenagrinėja visų jų argumentų detalių, negali būti laikoma pareigos motyvuoti pažeidimu (83 punktas). Tuo remiantis apeliančių argumentas pripažintas nepagrįstu.

Dėl SESV 263 straipsnio 4 pastraipoje nustatytų priimtino reikalavimų ir Chartijos 47 straipsnio santykio

Apeliacinio skundo trečiajame pagrinde apeliančiai iš esmės teigė, kad Bendrojo Teismo pateiktu SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos aiškinimu pažeidžiamas Chartijos 47 straipsnis, nes remiantis tuo aiškinimu fiziniai ir juridiniai asmenys gali pareikšti ieškinius dėl Sąjungos įstatymo galią turinčių teisės aktų panaikinimo tik jei tie aktai su jais tiesiogiai ir konkrečiai susiję, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą (89 punktas).

Vertindamas šį argumentą, Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, jog Sąjungos teisės sistemos laikyosi teisminę kontrolę užtikrina Teisingumo Teismas ir valstybių narių teismai (90 punktas). Be to, Sąjunga yra teisės sąjunga, kurioje jos institucijoms taikoma jų aktų atitikties kontrolė būtent Sutartims, bendriesiems teisės principams ir pagrindinėms teisėms (91 punktas). Šiuo tikslu SESV 263 ir 277 straipsniais, viena vertus, ir jos 267 straipsniu, kita vertus, nustatyta išsami teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistema, skirta užtikrinti Sąjungos aktų teisėtumo kontrolę, kuri patikėta Sąjungos teismui (92 punktas). Taigi fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie dėl SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatytų priimtino reikalavimų negali tiesiogiai ginčyti visuotinio taikymo Sąjungos aktų, yra apsaugoti nuo tokių aktų taikymo jiems. Kai tokius aktus turi įgyvendinti Sąjungos institucijos, tie asmenys, laikydamiesi SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nustatytų reikalavimų, gali pareikšti tiesioginį ieškinį Sąjungos teisme dėl įgyvendinimo aktų ir, pagal SESV 277 straipsnį tokiam ieškinii pagrįsti remtis aptariamo bendrojo akto neteisėtumu. Kai tai įgyvendinti turi valstybės narės, jos gali nacionaliniuose teismuose remtis atitinkamo Sąjungos teisės akto negaliojimu ir taip priversti juos remiantis SESV 267 straipsniu pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą (93 straipsnis). Nacionaliniame procese teisės subjektai turi teisę teisme užginčyti bet kokio sprendimo ar bet kurio kito nacionalinės teisės akto dėl visuotinai taikomo Sąjungos akto jų atžvilgiu teisėtumą remdamiesi šio negaliojimu (94 punktas). Darytina išvada, kad nuoroda į galiojimo vertinimą yra, kaip ir ieškinys dėl panaikinimo, Sąjungos aktų teisėtumo kontrolės būdas (95 punktas).

Atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsniu suteiktą apsaugą, pažymėtina, kad tuo straipsniu nesiekama pakeisti Sutartyse nustatytos teisminės kontrolės sistemos, būtent taisyklių dėl tiesiogiai Europos Sąjungos teismui pareikštų ieškinių priimtino, kaip galima teigti taip pat remiantis minėto 47 straipsnio paaiškinimais, į kuriuos pagal ESS 6 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą ir Chartijos 52 straipsnio 7 dalį reikia atsižvelgti aiškinant Chartiją (97 punktas). Taigi SESV 263 straipsnio ketvirtoje

⁷ „47 straipsnis. Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą

Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo byla per kiek įmanoma trumpesnę laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas. Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.“

pastraipoje nustatyti priimtino reikalavimai turi būti aiškinami atsižvelgiant į pagrindinę teisę į veiksmingą teisminę apsaugą, tačiau laikantis toje sutartyje tiesiogiai numatytų sąlygų (98 punktas).

Nacionaliniai teismai, bendradarbiaudami su Teisingumo Teismu, atlieka jiems bendrai priskirtą funkciją užtikrinti teisės laikymąsi aiškinant ir taikant Sutartis (99 punktas). Taigi teisminės gynybos priemonių ir procedūrų, leidžiančių užtikrinti pagrindinę teisę į veiksmingą teisminę gynybą, sistemą turi nustatyti valstybės narės (100 punktas). Ši valstybės narės pareiga dar syki patvirtinta ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, kurioje pasakyta, kad valstybės narės „nustato teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“ (101 punktas). Šiuo tikslu, nesant šią sritį reguliuojančių Sąjungos teisės normų, kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi, laikydamasi iš šio sprendimo 100 ir 101 punktų ir veiksmingumo bei lygiavertiškumo principų kylančių reikalavimų, paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti išsamias ieškinių, skirtų užtikrinti pagal Sąjungos teisę teisės subjektams suteiktą teisių apsaugą, pareiškimo procesines taisykles (102 punktas).

Dėl valstybių narių turimų numatyti teisių gynimo priemonių reikia pasakyti, kad nors SESV įtvirtino tam tikrą skaičių tiesioginių ieškinių, kuriuos fiziniai ir juridiniai asmenys prireikus gali pareikšti Sąjungos teisme, nei SESV, nei ESS 19 straipsniu nebuvo siekiama Sąjungos teisės laikymosi tikslu sukurti nacionaliniuose teismuose įgyvendinamų papildomų teisių priemonių, be tų, kurios jau įtvirtintos nacionalinėje teisėje (103 punktas). Kitaip būtų tik tuo atveju, jei iš nagrinėjamos nacionalinės teisės sistemos organizavimo būtų matyti, kad nėra jokių gynybos priemonių, leidžiančių, nors ir netiesiogiai, užtikrinti iš Sąjungos teisės kylančių teisės subjektų teisių laikymąsi, arba jei vienintelis būdas kreiptis į teismą būtų priverstinis tų teisės subjektų padarytas šios teisės pažeidimas (104 punktas).

Dėl apeliančių argumento, kad Bendrojo Teismo pateiktas SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje vartojamos sąvokos „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ aiškinimas gali lemti teisminės apsaugos spragas ir prieštarauti Chartijos 47 straipsniui, nes dėl tokio aiškinimo praktiškai visiems įstatymo galią turintiems teisės aktams nebūtų taikoma teisminė kontrolė, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Chartijos 47 straipsniu suteikiama apsauga nereikalaujama, kad teisės subjektas galėtų besąlygiškai pareikšti ieškinį dėl Sąjungos įstatymo galią turinčių teisės aktų panaikinimo tiesiogiai Sąjungos teisme (105 punktas). Galiausiai nei šia pagrindine teise, nei ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa nereikalaujama, kad teisės subjektas galėtų pareikšti pagrindinį ieškinį dėl tokių aktų nacionaliniuose teismuose (106 punktas).

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė:

1. Atmesti apeliacinį skundą.
2. Priteisti iš *Inuit Tapiriit Kanatami, Nattivak Hunters and Trappers Association, Pangnirtung Hunters' and Trappers' Association, Jaypoote Moesiesie, Allen Kooneeliusie, Toomasie Newkingnak, David Kuptana, Karliin Aariak, Canadian Seal Marketing Group, Ta Ma Su Seal Products Inc., Fur Institute of Canada, NuTan Furs Inc., GC Rieber Skinn AS, Inuit Circumpolar Council Greenland (ICC - Greenland), Johannes Egede ir Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK)* ne tik jų, bet ir Europos Parlamento bei Europos Sąjungos Tarybos patirtas bylinėjimosi išlaidas.
3. Europos Komisija padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142607&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=333252>